

Η

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΑΡΙΘΜ. 26. — Οκτώβριος 1843. — ΤΟΜ. Γ'

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΓΡΑΦΗΣ.

Ἡ τέχνη τοῦ γράφειν εἶναι ἡ ὠφελιμωτάτη ὄλων τῶν ἐφευρέσεων τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς. Εἶναι ὅμως ἀδύνατον νὰ εἴπωμεν κατὰ ποίαν ἐποχὴν ἤρχισεν ὁ ἀνθρώπος νὰ παριστῷ τοὺς στοχασμοὺς του διὰ τοῦ ἐξαισίου τούτου μέσου. Ἀπαντες ἐν γένει οἱ συγγραφεῖς ὁμοφώνως ὁμολογοῦσιν ὅτι ἡ πρώτη γραφὴ πρέπει νὰ ἐγίνετο δι' εἰκόνων. Καὶ τοῦτο ἔδωσε βέβαια ἀρχὴν εἰς τὴν τοσοῦτον μυστηριώδη ἱερογλυφικὴν ἢ συμβολικὴν γραφὴν, ἣν τοσοῦτον ἐπεξεργάσθησαν οἱ Αἰγύπτιοι. Καὶ οἱ χαρακτῆρες δὲ οὗς οἱ Σῖναι τὰ νῦν μεταχειρίζονται ἐκ τῆς αὐτῆς ταύτης ἀρχῆς πηγάζουσι (*).— Διασώζονται δὲ καὶ τινὰ λείψανα ἀρχαίου τινὸς συστήματος τοῦ γράφειν καθ' ὅλοι οἱ χαρακτῆρες ἐσχηματίζοντο διὰ τῶν διαφορῶν συζεύ-

(*) Τὰς πρώτας περὶ τῆς γλώσσης τῶν Σινῶν γνώσεις ἐλάβομεν ἐκ τῶν ἀπεσταλμένων εἰς Κίναν παρὰ τῆς Δυτικῆς ἐκκλησίας πρὸς κηρυξὸν τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐνομίζετο ὅτι οἱ χαρακτῆρες αὐτῆς ἦσαν 80,000, ἀλλ' ἐσχάτως ἀπεδείχθη ὅτι οἱ στοιχειώδεις χαρακτῆρες τῆς εἶναι πολὺ ὀλιγώτεροι. Εἰς τινὰ κατὰ τὸ 1825 ἐκδοθεῖσαν πραγματείαν περὶ τῆς γλώσσης ταύτης, ὁ Δ. Μορριπὼν ἀναφέρει 373 ἀρχαῖα σύμβολα, ἐξηγῶν καὶ τὴν σημασίαν αὐτῶν. Ταῦτα δὲ τὰ σύμβολα ἀποτελοῦσι τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς γλώσσης, καὶ ἐξ αὐτῶν γίνονται 214 χαρακτῆρες, οἵτινες θεωροῦνται ὡς μίξαι τῶν διαφορῶν κλάσεων αὐτῆς. Ἐκθέτει δ' ἀκόλουθος 411 συλλαβὰς. ἔξ ὧν, παρεκτός τῶν τόνων, σίγκειται ἡ λαλομένη γλῶσσα. Διὰ τῶν 214 δὲ ριζικῶν χαρακτῆρων καὶ τῶν 411 συλλαβῶν ποριστάται ὅλη ἡ γραφομένη τῶν Σινῶν γλῶσσα. Εἶναι δὲ ἀπίθανον ὅτι οἱ Σῖναι ἔχουσι (ὡς μέχρι τοῦδε ἐνομίζετο) ἰδιαιτέρους χαρακτῆρα διὰ πάσαν λέξιν.

ξεων ἐνὸς μόνου στοιχείου ὁμοίου κατὰ τὸ σχῆμα μὲ βέλος. Εὐρέθη δὲ ἡ γραφή αὕτη κυρίως ἐπὶ ἐπιγραφῶν εἰς τὰ εἰρήπια τῆς Περσепόλεως.

Τελευταῖον δ' ἡ τέχνη τοῦ γράφειν ἐφέρθη εἰς τὴν τελειότητά της διὰ τῆς ἐφευρέσεως τῶν γραμμάτων τοῦ Ἀλφαβήτου. Ἐκ τῶν βιβλίων τοῦ Μωϋσέως (Ἐξ. ΙΖ. 14) καὶ ἐκ τοῦ Ἰωβ (ΙΘ'. 23, 24,) ἐνθα γίνεται μνεία τῆς γραφῆς, φαίνεται ὅτι ἡ ὑπαρξίς αὐτῆς εἶναι ἀρχαιοτάτη. Ποῖος ὅμως ἐφηύρε τὴν θαυμάσιον ταύτην τέχνην, ἢ καὶ εἰς ποῖον ἔθνος ἀνήκει ἡ τιμὴ τῆς ἐφευρέσεως εἶναι ἀδύνατον νὰ εἴπωμεν μετὰ βεβαιότητος. Κατὰ τὴν γνώμην τῶν πλειοτέρων ἐφευρέτης λογίζεται ὁ Τάαυτος ἢ Θῶθ, σύμβουλος τοῦ Μισραΐμ, ἐνὸς τῶν πρώτων βασιλέων τῆς Αἰγύπτου. Εἶναι δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους πιθανώτατον ὅτι οἱ χαρακτῆρες τῆς Γραφῆς δὲν εἶναι ἄλλο εἰμὴ ἐπιτομή τῶν Ἱερογλυφικῶν τῶν Αἰγυπτίων. Οὕτως Ἀ λ ε φ σημαίνει β ο ὤ ς, καὶ τὸ πρῶτον αὐτοῦ σχῆμα ὁμοιάζει τὴν κεφαλὴν τοῦ βοῦς Β ε θ, σημαίνει Ο ἴ κ ο ς, καὶ τὸ πρῶτον αὐτοῦ σχῆμα παριστᾷ Αἰγύπτιον οἶκον (ἢ καλύβην) οὗτινος ἢ κορυφῆ ἦτον ὄξεια. Γ ἄ μ ε λ σημαίνει κάμηλον, καὶ τὸ γράμμα τοῦτο ἦτο κατ' ἀρχὰς ἡ κεφαλὴ τῆς καμήλου. κτλ. Ἄλλοι δὲ πάλιν ἠθέλησαν νὰ εἴπωσιν ὅτι τὰ γράμματα ἔλαβον τὴν ἀρχὴν τῶν ἐκ τῶν μηχανῶν, μὲ τὰς ὁποίας ἔχουσιν ὁμοιότητα, καὶ κατήντησαν μάλιστα ἐκ τῶν γραμμάτων νὰ εὕρωσι πολλὰς μηχανὰς τῶν ἀρχαίων. Ἄλλ' ἀφίνοντες κατὰ μέρος ταῦτα πάντα κρίνομεν ἀναγκαῖον μόνον νὰ εἴπωμεν, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Μαβιλλῶνος καὶ τῶν σοφῶν τοῦ Ὄξφορδικοῦ Πανεπιστημίου, ὅτι οἱ χαρακτῆρες τῶν Φοινίκων, τῶν Ἑβραίων καὶ τῶν Σαμαρειτῶν, ἦσαν τὸ πάλαι οἱ αὐτοὶ ἢ τοῦλάχιστον εἶχον μικρὰν ἀπ' ἀλλήλων διαφορὰν. Ἐκ τούτων δ' ἐγεννήθησαν οἱ Σύριοι χαρακτῆρες, ἐξ οὗ οἱ Ἀραβικοὶ καὶ Ἑλληνικοὶ, καὶ ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν, οἱ Λατινικοὶ, ἐκ τῶν Λατινικῶν οἱ τῶν φράγκων καὶ τῶν Σαξῶνων οἱ γοτθικοὶ ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ τῶν Λατινικῶν τὸ Ῥωσσικὸν καὶ τὸ Σλαβωνικὸν ἀλφά-

βητον ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν, ὡς καὶ τὸ Ἀρμενικόν, (*) τὸ Κοπτικὸν καὶ τὸ Αἰθιοπικόν.

Τὰ γράμματα, κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην, ἐφέρθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκ τῆς Φοινίκης ὑπὸ Κάδμου, υἱοῦ τοῦ Ἀγήνορος καὶ θεμελιωτοῦ τῶν Θηβῶν (1493 Πρ. Χρισ.). Εἶναι ὅμως πιθανώτατον ὅτι οἱ Ἕλληνες πρὸ τοῦ Κάδμου εἶχον εἰδὸς τι χαρακτῆρων. Ἄλλ' ἴσως οἱ ἀρχαιοτάτοι οὗτοι χαρακτῆρες, καλούμενοι Π ε λ α σ γ ι κ ο ἰ, ἦσαν κυρίως Φοινίκειοι, διότι καὶ οἱ Πελασγοὶ πιθανῶς ἐκ τῶν Φοινίκων κατήγοντο. Οἱ ἀποδίδοντες εἰς τὸν Κάδμον τὴν εἴσαξιν τῶν γραμμάτων εἰς τὴν Ἑλλάδα βασίζονται εἰς γνώμην τινὰ τοῦ Ἡροδότου (28, 58), ἀλλ' ὁ Σικελιώτης Διόδωρος λέγει ρητῶς ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶχον γράμματα πολλὰς γενεάς πρὸ τοῦ Φοίνικος Κάδμου καὶ μετεχειρίζοντο αὐτὰ εἰς τὰ δημόσια ὑπομνήματα, καὶ ὅτι διὰ τίνος κατακλισμοῦ διεφθάρησαν τὰ πρῶτα στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ τῶν (**). Ὁ δὲ Πausanias ἀναφέρει ἐπιγραφὴν τινὰ ἣν ἀνέγνωσεν εἰς Μέγαρα ἐπὶ τοῦ ἀρχαιοτάτου μνημείου, ἣτις καὶ κατὰ τὸν Λαρσχέρου προσδιορίζεται τὸ 1678 Πρ. Χρ. Ἡ ἐπιγραφὴ λοιπὸν αὕτη ἦτο πρὸ τοῦ Κάδμου καὶ ἐπομένως διὰ Πελασγικῶν χαρακτῆρων γεγραμμένη.

(*) Περὶ τοῦ Ἀρμενικοῦ Ἀλφαβήτου Ὁρ. τὴν γνώμην τοῦ Καπελέττου Φιλολ. Τόμ. Β'. Σελ. 198.

(**) Ἀκτὶς δ' εἰς Αἰγύπτου ἀπάρας, ἔκτισε τὴν Ἡλιούπολιν ὀνομαζομένην, ἀπὸ τοῦ πατρὸς ὀνόματος τὴν προσσηγορίαν. Οἱ δ' Αἰγύπτιοι ἔμαθον παρ' αὐτοῦ τὰ περὶ τὴν ἀστρολογίαν θεήματα. Ὅσοι δὲ παρὰ τοῖς Ἕλλησι γενομένου κατακλισμοῦ, καὶ διὰ τὴν ἐπιπομβρίαν τῶν πλείστον ἀνθρώπων ἀπολομένων, ὁμοίως τούτοις καὶ τὰ διὰ τῶν γραμμάτων ὑπομνήματα συνέβη διαφθάρησαι. Δι' ἣν αἰτίαν οἱ Αἰγύπτιοι καιρὸν εὐθετον λαβόντες, ἐξειδικιοῦσαν τὰ περὶ τὴν ἀστρολογίαν, καὶ τῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν ἀγνοίαν μὴκέτι τῶν γραμμάτων ἀντεποιουμένων, ἐνίσχυσεν ὡς αὐτοὶ πρῶτοι τὴν τῶν ἀστρον. εὐρεσιν ποιήσαντο... Δι' αἷς αἰτίας πολλαῖς ἕστερον γενεαῖς Κάδμος ὁ Ἀγήνορος ἐκ τῆς Φοινίκης πρῶτος ὑπελήφθη κομίσαι γράμματα εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀπ' ἐκεῖνόν τὸ λοιπὸν οἱ Ἕλληνες ἔδοξαν αἰετὸ προσευρίσκειν περὶ τῶν γραμμάτων, κοινῆς τινὸς ἀγνοίας κατεχούσης τοὺς Ἕλληνας.

Ἄλλὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ἀλφάβητον ἔχει κατὰ τὸ ὄνομα, τὴν τάξιν καὶ τὰ σχήματα μεγάλην ὁμοιότητα μὲ τὰ γράμματα τῶν Σημητικῶν γλωσσῶν, δηλαδὴ, τῶν Φοινικίων, τῶν Σαμαρειτῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων. Πῶς λοιπὸν οἱ Πελασγοὶ εἶχον ἀλφάβητον πρὸ τῆς ἐλευσεως τοῦ Κάδμου; Ὁ Διόδωρος δὲ πάλιν λέγει ὅτι οἱ Φοινίκες δὲν ἤρουν ἐξ ἀρχῆς τὰ γράμματα, ἀλλὰ μετέθεσαν τοὺς τύπους τῶν γραμμάτων μόνον.

Τὸ ἐπὶ Κάδμου ἐν χρήσει ἀλφάβητον ἦτον ἀτελές, διότι ἔλειπον ἀπὸ αὐτοῦ τὰ γράμματα Ζ, Θ, Η, Ξ, Φ, Χ, Ψ, καὶ Ω, ἅτινα καὶ προσετέθησαν ὑπὸ τοῦ Παλαμῆδου, Σιμωνίδου καὶ Ἐπιχάρμου. Τὰ δέκα ἕξ δὲ γράμματα παρεδέχθησαν τὸ πρῶτον οἱ Ἴωνες, παρ' ὧν καὶ τὰ ἔλαβον, διὰ τῆς προσθήκης καὶ τῶν ἄλλων γραμμάτων, καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη τῆς Ἑλλάδος, καὶ περὶ τὰ μέσα τῆς εἰδ'. Ὀλυμπιάδος (403 Πρ. Χρισ.), οἱ Ἀθηναῖοι μετεχειρίσθησαν τὸ ἀλφάβητον τοῦτο εἰς τὰ δημόσια γράμματα τῆς πολιτείας.

Ποῖον ἦτον ἀκριβῶς τὸ σχῆμα τῶν πρώτων Ἑλληνικῶν γραμμάτων δὲν γνωρίζομεν μετὰ βεβαιότητος, διότι δὲν διασώζονται ἀρχαιότατα ὑπομνήματα γεγραμμένα, πλην ὅτι πολλάκις μετήλλαξαν, εἶναι φανερόν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ πράγματος.

Ἡ διεύθυνσις τῶν γραμμάτων καὶ γραμμῶν ἐγένετο κατὰ διαφόρους τρόπους. Οἱ Ἕλληνες κατ' ἀρχὰς ἔγραφον ἐκ τῶν δεξιῶν πρὸς τὰ ἀριστερά, τὸ ὁποῖον συνειδίξεται ἀκόμη καὶ τὴν σήμερον ἀπὸ πολλὰ ἀνατολικά ἔθνη, ὡς τοὺς Ἀραβας, τοὺς Πέρσας, τοὺς Ἑβραίους κτλ. Μετὰ ταῦτα δ' ἤρχισαν αἱ Ἕλληνες νὰ γράφωσιν εἰς τὸν πρῶτον στίχον ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστεράν, καὶ εἰς τὸν δευτέρον ἐξ ἀριστερῶν πρὸς δεξιάν, καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐκλήθη δ' ἡ μέθοδος αὕτη τοῦ γράφειν βουστροφηδόν, καὶ κατ' αὐτὴν ἦσαν γεγραμμένοι οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος, καὶ πολλὰ δημόσια ὑπομνήματα, ἐξ ὧν ὀλίγα τινὰ εἰσέτι

διασώζονται. (*) Ἐτερος τρόπος ἀρχαιότερος ἔκαλεῖτο κινεονηδόν καθ' ὃν τὰ γράμματα ἐθέτοντο κατὰ κάθετον ὡς στήλη, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔγραφαν πολλὰ ἔθνη τὸ πάλαι, καὶ τοῦτον μεταχειρίζονται καὶ τὰ νῦν οἱ κάτοικοι τῆς Κίνας. Ἦτο δ' ὁ τρόπος οὗτος εὐχρηστος εἰς ἐπιτάφίους. — Ἐτερος τρόπος ἔκαλεῖται Σπυριδόν γράφειν, διότι αἱ γραμμαὶ διαδοχικῶς ἐβραχύνοντο εἰς σχῆμα σπυρίδος. (†) Ἦσαν δὲ καὶ ἄλλοι τρόποι τοῦ γράφειν εὐχρηστοὶ μάλιστα παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις ποιηταῖς, ἀλλ' ἐγένοντο μόνον παιδιᾶς χάριν. Τελευταῖον δ' ἤρχισαν νὰ γράφωσιν ὅπως διόλου ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστεράν. Ὁ τρόπος δ' οὗτος, κατὰ τὴν γνώμην τῶν πλειοτέρων, εἰσήχθη εἰς τοὺς Ἕλληνας παρὰ τοῦ Προναπίδου, διδάσκαλου τοῦ Ὀμήρου κατὰ τὸν Διόδωρον (Βιβλ. Γ. 67)

(*) Χάριν περιεργείας καταχωροῦμεν ἐνταῦθα τὴν Σιγίαν ἐπιγραφὴν (Ορ. Φιλ. Α. σελ. 130) γεγραμμένην βουστροφηδόν

ΦΑΝΟΔΙΚΟ ΕΙΜΙ ΤΟ
ΟΡΟΦΗΟΤ ΞΟΤΑΡΚΟΜΡΗ
ΝΕΣΙΟ ΚΑΓΟ ΚΡΑΤΕΡΑ
ΜΘΗ ΙΑΚ ΚΟΤΑΤΣΙΠΑΚ
ΟΝ ΕΣ ΠΡΥΤΑΝΕΙΟΝ ΚΕ
ΤΗΣ ΑΜΕΝΜ ΑΚΑ
ΕΤΣΙ ΕΑΝ ΔΕ ΤΙ ΠΑΣΧΟ
ΙΑΚ ΖΕΙΕΙΣ ΔΕ ΟΖΙΕΙΣ
Μ ΕΠΟΙΕΙΣΕΝ ΗΑΙΣΟ
ΙΟΦΑΔΑΗ ΙΑΚ ΣΟΠ

(†) (Κιονηδόν)

ο	ν	χ	α	ι
τ	ο	ρ	ς	σ
ω	υ	υ	ε	τ
ν	ς	σ	χ	ο
σ	ω	ο	ε	ν
ο	σ	ς	ι	
φ	π	β	μ	
ω	ε	α	ε	
ν	ρ	ρ	γ	

Σπυριδόν

Ο των σοφων ναυς
ωσπερ χρυσος
βαρος έχει
μεγιστον

Μετὰ τὴν ἐπιγραφὴν αὐτὴν ἔστιν ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ Σόλωνος ἡ ἑξῆς

Κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους μετεχειρίζοντο οἱ Ἕλλη-
νες μόνον τὰ κεφάλαια γράμματα, ὡς φαίνεται εἰς τὰ νε-
μίσματα αὐτῶν, τὰς ἐπιγραφὰς καὶ τὰ παλαιὰ χειρόγραφα.
Τὰ μικρὰ γράμματα ἔγιναν κοινὰ κατὰ τὴν ὁγδόην ἢ ἐν-
νάτην Ἐκατονταετηρίδα. Ἀλλὰ σώζεται (ἕως 104 Πρ.
Χρ.) εἰλημά τι παπύρου γεγραμμένον μὲ μικροὺς χαρα-
κτῆρας. Ἐπιτετημέναι λέξεις σπανίως ἦσαν ἐν χρήσει
κατὰ τὴν ἀρχαίαν γραφήν. Ἐκαλοῦντο δὲ αὐταὶ σ η-
μ ε ῖ α, σί γ λ α ι καὶ μ ο ν ο γ ρ ά μ μ α τ α.

Τὰ πνεύματα ἦσαν κατὰ τὴν ἀρχαιοτάτην γρα-
φήν τῶν Ἑλλήνων χαρακτῆρες θετόμενοι μεταξὺ τῶν ἄλ-
λων γραμμάτων. Καὶ οἱ μὲν Ἴωνες εἶχον τὸ Η, οἱ δὲ
Αἰολεῖς τὸ F, καλοῦντες αὐτὸ δ ἰ γ α μ μ α τὸ πρῶτον ἐτίθε-
το εἰς τὰ φιλά διὰ νὰ γίνωνται δασεῖα ὡς KHPONOΣ,
ἀνεὶ χρόνος. Μετὰ ταῦτα δὲ ἐμορφώθησαν διὰ τῆς
διαίρεσεως τοῦ Η δύο μικρότερα σημεῖα | και |, δι ὧν
καὶ παραριστῶντο τὰ δασεῖα καὶ τὰ μῆ. Ἀκολούθως δὲ
μετέβληθησαν παρὰ τῶν ἀντιγραφῶν διὰ τὸ προχειρότερον
εἰς ἕτερον σχῆμα. L και J, καὶ πάλιν μετὰ τὴν ἐνά-
την Ἐκατονταετηρίδα εἰς 'καί' διὰ πλειοτέραν εὐκολί-
αν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες γραμματικοὶ ἐνίοτε εἰσήγαγον
τὸ πνεῦμα εἰς τὸ μέσον τῆς λέξεως, κατὰ τὴν παραγωγὴν
ἢ τὴν σύνθεσιν ὡς, παραδείγμ. χάρ. νέως, πλησίαιος.
Τὴν χρῆσιν δὲ ταύτην παρετήρησεν ὁ Μαζόκης εἰς τὰς
ἐπιγραφὰς τῆς Ἡρακλείας, καὶ ὁ Βιλλουασῶν εἰς ἀξιόλο-
γόν τι χειρόγραφον τοῦ Ὀμήρου εὐρεθὲν εἰς τὴν ἐν Βενε-
τία βιβλιοθήκην τοῦ Ἀγ. Μάρκου, καὶ ἀνῆκον εἰς τὴν
δεκάτην Ἐκατονταετηρίδα — Τὰ πνεύματα διασώζονται
εἰς τὴν νῦν γραφομένην Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ὀρθογραφί-
ας χάριν.

Οἱ τόνοι δὲν ἦσαν ἐν χρήσει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις
Ἕλλησιν, ἢ τοῦλάχιστον δὲν ἀναφέρονται εἰς ἀρχαί-
ους συγγραφεῖς, οὔτε ὑπάρχει ἔχνος αὐτῶν εἰς τὰ ἀρχαι-
ότερα τῶν Ἑλλήνων ὑπομνήματα. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀκολού-
θως εἰς τὴν κοινὴν ὁμιλίαν πολλαὶ λέξεις ἔλαβον κα-

κὸν τονισμόν, οἱ γραμματικοὶ ἤρχισαν τότε νὰ μεταχειρί-
ζονται τὰ σημεῖα ταῦτα διὰ νὰ φανερώσωσι τὴν ὀρθὴν
προφορὰν. Εἰσήχθησαν δὲ οἱ τόνοι τὸ 200 Πρ. Χρ. ὑπό
τινος γραμματικοῦ Ἀριστοφάνους τοῦ Βυζαντίου, ἀλλὰ
δὲν τοὺς μετεχειρίσθησαν εἰμὴ μετ' ἀρκετὸν χρόνον
διάστημα. Εὐρέθησαν δὲ οἱ τόνοι, ἀλλὰ σπανίως,
καὶ ἐπὶ ἐπιγραφῶν τῆς πρώτης Ἐκατονταετηρίδος. Ἴσως
δὲ καὶ οἱ ἀρχαιότεροι Ἕλληνες μετεχειρίζοντο τὰ σημεῖα
ταῦτα ὡς σημειώσεις εἰς τὴν μουσικὴν. Οὐχὶ μόνον δὲ
καὶ αἱ περίοδοι κατ' ἀρχὰς δὲν εἶχον διόλου σημεῖον δια-
χωρίσεως, ἀλλὰ καὶ αἱ λέξεις αὐταὶ ἐγράφοντο ἢ μία πολ-
λὰ πλησίον τῆς ἄλλης χωρὶς νὰ χωρίζωνται τὰ γράμμα-
τα τῶν λέξεων. Ἐνίοτε ὁμως, ἐπὶ τῶν ἐπιγραφῶν μάλι-
στα, αἱ λέξεις διεχωρίζοντο διὰ τῆς τελείας στιγμῆς Καὶ
ὁ στιγματισμὸς δὲ ἀποδίδεται εἰς Ἀριστοφάνην τὸν Βυ-
ζάντιον

— Περὶ τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν πρώτων Ῥωμαϊ-
κῶν ἢ Λατινικῶν γραμμάτων οἱ ἀρχαῖοι Γραμματικοὶ δὲν
ὁμοφωνοῦσι Κατ' ἀρχὰς καὶ οὗτοι δέκα ἕξ μόνον γράμμα-
τα εἶχον, προσετέθησαν δ' ἀκολούθως τὰ ν, η, θ, χ, τ, ζ.
Ἡ ἀρχαία ὀρθογραφία τῶν διέφερε πολὺ μετὰ ταῦτα, κα-
θότι ἡ προφορὰ μεγάλως μετηλλάχθη. Οὐχὶ δὲ μόνον
εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς μεταγενε-
στέρους καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἔγραφον μὲ κεφάλαια γράμματα
ἀκολούθως δὲ εἰσήγαγον τοὺς μικροὺς χαρακτῆρας κατὰ
τὸν μεσαιῶνα.

Εἰς τὸ ἀκόλουθον φυλλάδιον θέλομεν συναθεῖν ὀλίγα τιμὰ περι-
τῶν ἐργαλείων καὶ τῆς ὕλης τοῦ γραφῆν.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ.

Οἱ Σῖναι, εἰς τὰς περὶ τῆς ἀρχαιότητός των διίσχυρί-
σεις των, ἐκβαίνουσιν ἀπὸ τὰ ὄρια καὶ αὐτῆς τῆς πιθαι-
νολογίας. Λέγουσιν ὅτι οὗτοι εἶναι τὸ πρῶτον ἔθνος τοῦ
κόσμου, καὶ τὸν πρῶτον ἐπὶ τῆς γῆς ἄνθρωπον καλοῦσι

Ποάν-Κού. Οί χρονολόγοι αὐτῶν ὁμῶς δὲν συμφωνοῦσι κατὰ τὸν χρόνον καθ' ὃν ἐγεννήθη ὁ Ποάν-Κού. Οἱ μετρίωτεροι τὸν θάλοισιν ὅτι ἐγεννήθη πρὸ περίπου 278, 320 ἔτ., καὶ οἱ ἐκβαίνοντες καὶ ἐκ τῶν ὀρίων τῶν τῶν θάλοισι πρὸ 96,964,060 ἑτῶν, ἐξ οὗ γεννάται, καὶ μεταξὺ τῶν ἰδίων τῶν χρονολόγων, ἡ μηδαμινὴ διαφορὰ τῶν ἐννενηκοντα ἑξ ἑκατομμυρίων, ἑξακοσίων ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδων, καὶ ἑπτακοσίων τεσσαράκοντα σχεδὸν ἑτῶν ἢ δὲ ἡμετέρα χρονολογία, ἥτοι τὰ ἀπὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου 7351 ἔτη μαζ., ἐπισκιάζεται ἀπὸ τὸν μέγαν τοῦτον κολοσσὸν τῆς Σινικῆς χρονολογίας. Ἀλλὰ, καὶ τοι εἰς τῶσαύτην μεγάλην ἀρχαιότητα οἱ Σῖναι κανχώμενοι, δὲν δύνανται νὰ δείξωσιν ἐκ τῶν ὑπομνημάτων τῶν συμβεβηκέντα παρὰ τῶν 3,989 ἑτῶν τὰ δὲ πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀναφερόμενα χρονικά τῶν ὡς γέμοντα διαφορῶν ἀντιρρήσεων, φαίνονται ἐναργέστατα γεννήματα νεωτέρων χρόνων. Ἡ μόνη λοιπὸν ὀρθὴ ἱστορία τῶν Σινῶν ἀρχεται ἐκ τῆς βασιλείας τοῦ αὐτοκράτορος Ὑαὸ, ὅς τις ἐξ ἡ πρὸ 3989, ἢ πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι πρὶν ἀναβῆ ὁ αὐτός εἰς τὸν θρόνον ἡ αὐτοκρατορία ὑπῆρχε σχεδὸν πρὸ ἐννενηκοντα ἑτῶν. Πρὸ 2050 δὲ ἑτῶν σχεδὸν, ὁ αὐτοκράτωρ Χι-Χοάγγ, ὅς τις εἶχεν ἀρχίσει τὴν κατασκευὴν τοῦ μεγάλου τείχους τῆς Κίνας, παρέδωκεν εἰς τὰς φλόγας ἅπαντα τὰ ἱστορικά βιβλία καὶ τὰ ὑπομνήματα ἅτινα ἠδύνατο νὰ εὔρη διὰ νὰ μὴ συμβῆ ἀντίρρησις τις ἐξ αὐτῶν εἰς τὰς ὁποίας ἐσκόπευε νὰ κάμῃ μεταρρυθμίσεις. Δὲν νῦ χαριστήθη δὲ μόνον τὰ βιβλία νὰ καύσῃ ὁ νομοθέτης οὗτος, ἀλλὰ συγχρόνως, διὰ ποικιλότητα, ἔκαυσε καὶ τετρακοσίους συγγραφεῖς. Τοσοῦτον δὲ ἀκριβῶς ἐξετελέσθησαν αἱ περὶ τούτου διαταγαί του, ὥστε ὀλιγώτατα βιβλία διασώζονται ἀρχαιότερα τῶν 2000, ἐνῶ ὁ ἀριθμὸς τῶν γραφέντων κατὰ τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους εἶναι μέγιστος.

Ἐἰκοσι σχεδὸν δυναστεῖαι ἢ φυλαὶ κατὰ διαφόρους καιροὺς κατέσχον τὸν θρόνον τῆς Κίνας. Αὐταὶ δ' ἐνίκηθησαν μὲν ὑπὸ πολλῶν ἐθνῶν, ἀλλὰ δὲν καθυπετάχθησαν

ποτὲ εἰμὴ ὑπὸ τῶν Μανδσχοῦρ Τατάρων. Ο αὐτοκράτωρ Χι-Χοάγγ - τί, διακόσια δέκα τρία ἔτη πρὸ χριστοῦ, ἤρχισε τὸ μέγα τεῖχος διὰ νὰ ἐμποδίξῃ τὴν ἐφοδὸν τῶν πλησιοχώρων ἐθνῶν. Ἀλλ' οἱ Τάταροι πολλάκις ἐφόρμησαν κατὰ τοῦ τείχους τούτου ἐν καιρῷ πείνης καὶ ἐσωτερικῶν ταραχῶν. Ἡ τελευταία τῶν ἐφόδων τούτων συνέβη ἐπὶ Χοϊατσόγου, (ἀναξίου καὶ ὀκνηροῦ βασιλέως, ὅστις εἶχεν ἀφήσει νὰ κυβερνᾶται ὄλως διόλου παρὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ τῶν αὐλικῶν του) καθ' ἣν ὁ λαὸς ἐνωθεῖς μετὰ τῶν Τατάρων, ἐβρίβαν ἐκ τοῦ θρόνου τῆς Κίνας τὸν Χοϊατσόγην. Μετὰ τὴν καταστροφὴν δὲ τοῦ βασιλέως τούτου ἡ αὐτοκρατορία διηρέθη εἰς ὀκτὼ διάφορα κόμματα, ἅτινα καὶ μετ' ὀλίγον ἠλαττώθησαν εἰς δύο, καὶ τελευταῖον εἰς ἓν, οὐτινος ὁ ἀρχηγὸς, καλούμενος Λι, πολεμικὸς ἀνὴρ ὢν καὶ κύριος τοῦ Χονάν καὶ τοῦ Σχεν-σί, διεκηρύχθη καὶ αὐτοκράτωρ τῆς Κίνας.

Ὁ Λι οὗτος ὁμῶς τοσοῦτον αἰμοβόρος καὶ σκληρὸς ἦτον, ὥστε ἐπραξεν ἀνήκουστα δεινὰ εἰς ὅλον τὸ κράτος. Ἀρκεῖ δὲ ν' ἀναφέρωμεν ἐν μόνον ἐκ τούτων. Θελήσας νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς εὐκείθειαν τὴν Κοιφὸγκ, τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Χονάν, ἐξαίφνης ἐχάλασε τὰ ἐμφράγματα τοῦ Πρασίνου ποταμοῦ, καὶ ἐπνίξεν ἀνιλεῶς 300,000 κατοίκων. Ἀλλ' ὁ αὐτοκράτωρ Λι δὲν ἐχάρη ἐπὶ πολὺ τὴν ἀνέλπιστον ταύτην τύχην του, διότι ἕτερος ἐπίσης πολεμικὸς ἀνὴρ, καλούμενος Οὐσαύγκεϋ, δὲν ἠθέλησε ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ. Ὁ Λι ἐφόρμησε μετὰ μεγάλης δυνάμεως κατὰ τινος καλῶς ὠχυρωμένης πόλεως, ἐνθα ἦτον ἐμπερικλεισμένος ὁ ἐχθρὸς του. Ἀλλ' οὗτος βλέπων ὅτι δὲν ἠδύνατο ν' ἀντισταθῇ εἰς τοσοῦτον ἰσχυρὸν ἀντίπαλον, ἐξήτησε τὴν συμμαχίαν τῶν Μανδσχοῦρ Τατάρων, τῶν ὁποίων ὁ βασιλεὺς Ἰ-σόγκ-τέ ἐτρέξεν εἰς βοήθειαν αὐτοῦ ἐπὶ κεφαλῆς 80,000 στρατιωτῶν, καὶ ἀναγκάσας τὸν ἀρπαγα νὰ σηκώσῃ τὴν πολιορκίαν, τὸν κατεδίωξε μέχρι τοῦ Πεκίνου (τῆς πρωτεύουσας τῆς Κίνας) καὶ τῶσαύτην φθορὰν ἐπέφερον εἰς τὸν στρατὸν αὐτοῦ, ὥστε ὁ δυστυχὴς

Λι έβιάσθη ν' αφήση τόν θρόνον, καί νά καταφύγη εἰς άγνωστόν τι μέρος.

Καταδιώξας δ' οὕτως ὁ Τ-σόγκ-τέ τόν Λι, ήρχισεν ήδη νά σκέπτηται νά στρέψη εἰς έαυτόν άπαν τό όφελος τής νίκης, διό καί ήτοιμάζετο ν' άναβή εἰς τόν θρόνον τής Κίνας· άλλ' ὁ θάνατος δέν τόν αφήκε νά έκτελέση τούς μεγάλους σκοπούς του. Αποθνήσκων όμως διεκήρυξε τόν έξαιετή υἱόν του, αὐτοκράτορα, ὅστις καί συγκαταθέσει τῶν μεγάλων τοῦ κράτους άνάβη εἰς τόν Οὐράνιον θρόνον ὑπό τό όνομα Τσχοιτσί, καί οὗτος εἶναι ὁ θεμελιωτής τής εἰκοστῆς πρώτης, ήτοι τής παρούσης δυναστείας τῶν αὐτοκρατόρων τής Κίνας.

Ὁ Τσχοιτσί, ὅς τις, ὡς λέγεται, εἶχε καλά προτερήματα, άνάβη ἐπὶ τοῦ θρόνου τό 1644. Οὗτος δ' άνεδάρβυνε πολὺ τούς Ἰησοῦίτας νά κηρύξωσι τόν χριστιανισμόν εἰς τήν Κίνα, αλλά καί έφρόντισε μεγάλως νά έμποδίση αὐτούς ἀπό τοῦ νά άναμιχθῶσιν εἰς τά πράγματα τής κυβερνήσεώς του. Συγχρόνως δέ με τήν άνάβασιν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου μέγα μέρος τής μεγάλης Ταταρίας συνηώθη μετὰ τής Κινικῆς αὐτοκρατορίας, άλλ' οἱ Τάταροι οὐχί μόνον δέν μετήλλαξαν τούς νόμους καί τά έθιμα τῶν Σινῶν, αλλά, καί ἐκ τοῦ έναντίου, οὗτοι έλαβον τās συνηθείας καί τās προλήψεις ἐκείνων. Τό 1771-2 πλῆθος τῶν παρὰ τῇ Κασπίᾳ θαλάσῃ Τατάρων καταλιπόντες τās γαίας τῶν ὑπὸ τήν Ῥωσικὴν κυβέρνησιν, ήλθον μετὰ ὀκτάμηνον περιπλάνησιν (ένεκα τής ὁποίας οὐδὲ τό τεταρτημόριον τοῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν έμεινεν) εἰς τά ὄρια τοῦ Καρπαίν, ζητοῦντες νά ὑποταχθῶσιν εἰς τόν αὐτοκράτορα τής Κίνας. Ἦτο δέ τότε αὐτοκράτωρ ὁ Κιέν-λόγκ, ὅστις καί παρεδέχθη αὐτούς εύχαρίστως, τούς έδωσε ζωτροφίας, φορέματα καί χρήματα, περιέθαψε τούς άσθενούντας καί πάσχοντας, καί έχάρισεν εἰς ἐκάστην οἰκομένην μέρος γῆς διὰ καλλιέργειαν. Καί τό 1773 δ' έτερον τάγμα Τατάρων, ἐκ τῶν ὀρίων τής Κασπίας θαλάσσης κτλ. άνεφάνησαν πάλιν εἰς τήν Κίνα, ένθα καί παρεδέχθησαν αὐτούς

ἔως καί τούς άλλους. Φαίνεται όμως ὅτι οἱ αὐτοκράτορες τής Κίνας δεικνύουσι τσαύτην φιλοξενίαν εἰς τούς Τατάρους· μάλλον ἀπό φόβον παρά ἀπό έλεος.

Κατά πᾶσαι ἐποχὴν τής ιστορίας οἱ κάτοικοι τής Κίνας δέν επέτρεπον εἰς τούς ξένους (παρεκτός τῶν Τατάρων) νά εἰσέλθωσιν εἰς τήν χώραν τῶν. Πρῶτος Μάρκος Αὐρήλιος, ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Ῥωμαίων, έστειλε πρέσβεις εἰς τήν Κίνα, δι' ὧν έγινε συνθήκη τις διαμένουσα μέχρι τής 1Γ. ἑκατονταετηρίδος. Ἐκτοτε δέ μέχρι τῶν 1264, μόνοι οἱ Πορτογάλλοι καί Ἕλληνοί είχαν συνθήκην μετὰ τῶν Σινῶν. Κατά δέ τό 1634 καί οἱ Ἀγγλοὶ (διὰ Καρόλου Α.) ήρχισαν νά έμπορεύονται μετ' αὐτῶν. Ἄλλ' οὗτοι άντεφέροντο πάντοτε μετὰ τής Κινικῆς Κυβερνήσεως ήτις άπηγόρευε τήν έισοδον τοῦ Ὀπίου εἰς τήν χώραν. Καί τοῦτο έδωσε κυρίως τήν αἰτίαν τοῦ έσχάτως γενομένου Ἀγγλοσινικοῦ πολέμου, ὅστις τσοῦτον εύτυχές τέλος έλαβε διὰ τούς Ἀγγλους.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΟΝΟΜΑΧΙΑΣ.

Ἡ μονομαχία, (χυδ. σφίδον) φαίνεται ὅτι εἶναι ἀρχαιοτάτη. Εἰς τούς χρόνους τής βαρβαρότητος, ὅτε μόνον ή βία έβασίλευε, διὰ τής μονομαχίας προσδιωρίετο ἂν οὐχί τίς εἶχε τό δίκαιον, τοῦλάχιστον ποῖος ήτον ὁ ισχυρότερος. Ἄλλ' εἰς τήν ἀρχαίαν ιστορίαν ή μονομαχία φαίνεται πολὺ διάφορος τής έν χρήσει κατὰ τόν μεσαιῶνα. Καθότι κατὰ τήν ἐποχὴν ταύτην δέν έθεωρεῖτο σχεδόν πλέον ὡς θρίαμβος τοῦ ισχυροῦ κατὰ τοῦ αδυνάτου, αλλά μάλλον ὡς θρίαμβος τής δικαιοσύνης. Καί κατὰ τοῦτο έλαβε κυρίως τήν ἀρχήν τῆς ή μονομαχία ἐκ τής δεισιδαιμονίας, διότι τσοῦτον ήσαν πεπεισμένοι ὅτι ὁ Θεός δέν ήδύνατο ποτε νά παραβλέψη τό δίκαιον, καί ν' αφήση, καί ἐπὶ γῆς ἀκόμη, τήν κακίαν νά θριαμβεύση

κατὰ τῆς ἀρετῆς, ὥστε κατήνησαν, περί τινος ἀμιβάλλοντες πράγματος, νὰ βάλλωσι δύο μονομάχους ν' ἀγωνίζονται, καὶ κατὰ τὴν ἐκβασιν τῆς μάχης νὰ προσδιορίζωσι τίς εἶχε τὸ δίκαιον ἢ τὸ ἀδικον. Ἡ μονομαχία δὲ οὐχὶ μόνον ἐπεκυροῦτο ἀλλὰ καὶ ῥητικῶς διετάσσετο ὑπὸ τῶν νόμων καὶ τῶν κριτῶν, καὶ ἐθεωρεῖτο ὡς ἱερά καὶ ὡς συντείνουσα νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν θείαν δικαιοσύνην.

Εἰς τὸ περὶ τῶν βασανιστηρίων ἄρθρον μας (*) ἔδομεν ὅτι πᾶσα διαφορὰ μεταξὺ τῶν χωρικῶν ἐτελείονε διὰ τῆς μονομαχίας ἣτις διετάσσετο παρὰ τῶν κριτῶν καὶ ἐγένετο ἐνώπιον αὐτῶν.

Ἡ τοιοῦτου δὲ εἴδους μονομαχία συνεστήθη παρὰ τοῦ βασιλέως Γουδεβώδου, περὶ τὸν πέμπτον αἰῶνα. Οἱ Γερμανοὶ εἰσβαλόντες εἰς τὸ Ῥωμαϊκὸν κράτος ἔχασαν ἀμέσως τὴν ἀπλότητα τῶν ἡθῶν των, διὸ καὶ ὁ βασιλεὺς οὗτος διέταξε τὴν μονομαχίαν, "ὥστε, ἔλεγεν, οἱ ὑπήκοοί μου νὰ μὴν ὀμνύωσι διὰ σκοτεινὰ πράγματα, μήτε νὰ ἐπιρκῶσι διὰ τὰ βέβαια."— Λέγει δὲ ὁ περίφημος Μοντεσκιώ περὶ τούτου ὅτι ἐνῶ οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ διεκλήρυσον ἀσεβῆ τὸν ὅς τις συνεχῶρει τὴν μονομαχίαν, ὁ βασιλεὺς τῶν Βουργωνδίων ἐθεώρει ὡς βέβηλαν τὸν διορίζοντα τὸν ὄρκον.

Ἡ χρῆσις τῆς μονομαχίας εὐθὺς ἐγένε κοινωτάτη. Συμπεραίνεται βέβαια ὅτι οἱ πολεμικοὶ καὶ οἱ εὐγενεῖς τὴν ἐδέχθησαν μετὰ μεγάλου ἐνθουσιασμοῦ. Ἄλλ' οἱ ἱερεῖς διεκηρύχθησαν κατ' αὐτῆς, βλέποντες ὅτι οὕτως ἔχον τὴν ἐπὶ τοῦ λαοῦ κυριαρχίαν των, ὡς γενομένου τοῦ ὄρκου ἐνώπιον τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐπὶ τῶν ἱερῶν βιβλίων.

Ἡ μονομαχία συνεστήθη κατ' ἀρχάς διὰ τὰ εἰς τὸ κριτήριον ἀναγόμενα πράγματα, ἀλλ' ἀκολούθως ἐπεκτάθη καὶ εἰς τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις. Οὕτω βασιλεῖς τινὲς ἀμιβάλλοντες περὶ τινος ἀντικειμένου, ἀπεφάσιζον αὐτὸ διὰ δύο μονομάχων.— Ἡ χρῆσις δὲ τῆς μονομαχίας

(*) Ὁρ. Φιλολογ. Τομ. Γ'. Σελ. 21

ἠξήσε τεραστίως. Κάρολος ὁ Μέγας (ὀγδ. Ἐκατοντ.) διώρισεν αὐτὴν ῥητικῶς ἀντὶ τοῦ ὄρκου εἰς τινὰ διάταξίν του. Εἰς χάρτην τινὰ Λουδοβίκου τοῦ Παχῆος (1145) φαίνεται ὅτι, ὅτε ὁ πρῶστὼς ἔστειλε νὰ καλέσῃ τινὰ, καὶ ἐκεῖνος δὲν ἤρχετο, ἀμέσως εἶχε συνήθειαν νὰ τὸν λέγῃ: "Ἐπειδὴ σὲ ἐκάλεσα καὶ δὲν κατεδέχθης νὰ ἔλθῃς, σὲ ζητῶ ἱκανοποίησιν διὰ τὴν ὑβρίν ταύτην." Καὶ οὕτως ἐμάχοντο. Ἄλλ' ὁ Λουδοβίκος ὁ Παχὺς ἀνεμόρφωσε τὴν κατὰ χρῆσιν ταύτην.

Λουδοβίκος ὁ Νέος (1168) ἀπηγόρευσε νὰ μάχωνται διὰ χρέος μὴ ὑπερβαῖνον τὰ πέντε σολδία, ἀλλ' ἐπὶ Λουδοβίκου Θ', ἤρκει τὸ χρέος νὰ ἦτον ὑπὲρ τὰ δώδεκα δηνάρια.— Ὁ Βωμανουάρ λέγει ὅτι ἡδύνατό τις νὰ ἔχη ἐπιτηδες μισθωτὸν μονομάχον διὰ νὰ μάχῃται διὰ τὰς ὑποθέσεις του.

Κάρολος ὁ Μέγας ἠθέλησε νὰ μὴ μάχωνται εἰμὴ διὰ τῆς ῥάβδου· ἀλλὰ Λουδοβίκος— ὁ Πρῶτος συνεχῶρσε νὰ μεταχειρίζωνται καὶ ὄπλα, καὶ ἡ ῥάβδος ἀφέθη μόνον διὰ τοὺς χωρικοὺς. Οἱ εὐγενεῖς συνεμάχοντο μετ' ἀλλήλων ἐφ' ἵππου, ἀλλ' οἱ χωρικοὶ μόνον διὰ ῥάβδου καὶ πεζοί. "Καὶ ἐκ τούτου, λέγει ὁ Μοντεσκιώ, ἡ ῥάβδος ἐγένετο ὄργανον ὀνειδῶς καὶ καταφρονήσεως, καθότι ὁ δὲ αὐτῆς τυπτόμενος ἐθεωρεῖτο ὡς χωρικός." Καὶ μόνον δὲ οἱ χωρικοὶ μαχόμενοι μὲ ἀσκεπὲς πρόσωπον, ἡδύνατο νὰ λαμβάνωσι ῥάπισματα ἐπ' αὐτοῦ διὸ καὶ τὸ ῥάπισμα ἐγένετο μεγάλη ὑβρις, διότι ὁ δεχόμενος αὐτὸ ἐθεωρεῖτο ὡς χωρικός.

"Ὅτε εὐγενὴς τις προσεκάλει χωρικὸν τινὰ, ὤφειλε νὰ παρρησιασθῇ πεζὸς μὲ ἀσπίδα καὶ ῥάβδον· ἂν ἤρχετο ἐφ' ἵππου μὲ τὰ ὄπλα τῶν εὐγενῶν, τὸν ἀφήρουν τὸν ἵππον καὶ τὰ ὄπλα του ἔμενε δὲ μὲ μόνον τὸ ὑποκάμισον, καὶ ἦτον ἠναγκασμένος νὰ μάχῃται οὕτω μετὰ τοῦ χωρικοῦ.

Οἱ ἀσθενεῖς καὶ πάσχοντες ἐμισθονον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μονομάχον διὰ νὰ μάχῃται ἀντ' αὐτῶν· ἀλλὰ διὰ νὰ ὑπερασπίσῃται οὗτος καλῶς τὸ μέρος του, ἔπρεπε νὰ κοπῇ

ἢ χεῖρ του ἂν ἐνικᾶτο. — Αἱ γυναῖκες δὲν ἠδύναντο νὰ μάχωνται, διὲ καὶ ὤφειλον νὰ διορίζωσιν ἄλλον τινὰ ἀνδρ' ἐαυτῶν. Ὅτε δὲ ἤθελον νὰ προσκαλέσωσι τινὰ εἰς μονομαχίαν ἔπρεπε νὰ λαμβάνωσι τὴν γνώμην τοῦ ἀνδρός των, προσκαλούμεναι ὅμως ἠδύναντο νὰ ὑπερασπισθῶσιν ἐαυτὰς καὶ ἄνευ τῆς ἀδείας ἐκείνου. Ὁ μὴ εὐγενὴς ἐμάχετο μετὰ τῶν ὁμοίων του, καὶ μετὰ τῶν εὐγενῶν ἀκόμη καὶ τῶν μεγάλων κυρίων προσκαλούμενος, ἀλλ' οἱ εὐγενεῖς ἠδύναντο ν' ἀπορρίψωσι τὴν πρόσκλησιν αὐτῶν.

Ἡ δὲ τάξις ἦν ἐφύλαττον κατὰ τὴν μονομαχίαν ἦτον αὕτη. Ὁ κατήγορος παρρησιαζόμενος ἐνώπιον τοῦ κριτοῦ ἐβεβαίωτο ὅτι ὁ δεῖνα ἔπραξε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ ἔγκλημα ὁ κατηγορούμενος ἀπελογεῖτο, καὶ ἔπειτα ἔλεγεν εἰς τὸν κατήγορον ὅτι ἐφύσθη. Τότε δὲ ὁ κριτὴς διώριζε τὴν μονομαχίαν ὅτε τις διατάσσεται νὰ μονομαχήσῃ μετὰ τινος, δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπεκφύγῃ, ἄλλως, δὲ ὤφειλε νὰ καταδικασθῇ εἰς ῥητὸν τι πρόστιμον. Κατὰ τὴν προσδιωρισμένην ἡμέραν τῆς μονομαχίας, οἱ μονομάχοι ἐφέροντο ἐνώπιον τοῦ κριτοῦ, μετὰ μεσημβρίαν, ὄντες ἐνδεδυμένοι μόνον εἰς τὰ πλευρὰ, καὶ κρατοῦντες τὰς ἀσπίδας καὶ τὰς ῥάβδους των. Ἐκαστος δ' ἐξ αὐτῶν ὤφειλε νὰ ἔχῃ κεκομμένα τὰ μαλλία μέχρι τῶν ὠτων. ἠδύναντο δὲ νὰ χρίωνται καὶ μὲ ἔλαιον, διὰ νὰ δίδωσι πλειοτέραν εὐστροφίαν εἰς τὰ μέλη των. Ἀκολούθως δ' ἔφερον αὐτοὺς εἰς τὸ προσδιωρισμένον στάδιον, ἐνθα ἰππόται, ἐπιτεταγμένοι παρὰ τῶν κριτῶν, ἔβαλλον εἰς τάξιν τὰ τῆς μάχης εἰς δὲ ὑπὲρ τῆς τοῦ κριτηρίου διεκέρυσε τὸ νὰ μὴ τολμήσῃ οὐδεὶς ἐκ τῶν θεατῶν εἶτε διὰ λόγων, εἶτε δι' ἔργων νὰ βοηθήσῃ ἢ νὰ βλαψῇ τοὺς μονομάχους. Ὁ παραβαίνων τὴν ἀπαγόρευσιν ταύτην, ἦτις ἐκαλεῖτο εἰρήνην τοῦ βασιλέως ἢ τοῦ ἄρχοντος, καταδικάζετο νὰ πληρώσῃ εἰκοσιν ἀγελάδας πρόστιμον, καὶ ἐνίοτε ἐπαιδεύετο μὲ θάνατον, ἂν διὰ τῆς μεσολαβήσεως αὐτοῦ ἐκέρδιζεν ὁ ὑπεναντίος τὴν νίκην.

Πρὶν νὰ ἀρχίσωσι τὴν πάλην των οἱ μονομάχοι, κρα-

τοῦμενοι διὰ τῆς χειρὸς, ὁ μὲν κατήγορος ἐκ δεξιῶν, ὁ δὲ κατηγορούμενος ἐξ εὐωνύμων, ἐγονάτιζον, καὶ εἶτα τοὺς ἠρώτων τὰ κύριατων ὀνόματα, ἢ ἂν ἐπίστευον εἰς τὴν Ἀγίαν Τριάδα καὶ εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἀγίας Ἐκκλησίας. Ὁ κατηγορούμενος προσεκάλει ἀκολούθως τοὺς ἀγίους ὡς μάρτυρας τῆς ἀδωότητός του καὶ παρίστα πάλιν ὡς ψεύστην τὸν κατήγορον ὅστις ἐπέμενεν εἰς τὴν κατηγορίαν του. Μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τὰ δύο μέρη ὠρχίζοντο ὅτι δὲν εἶχον καταφύγειν εἰς μαγίαν τινὰ διὰ νὰ νικήσωσιν ἢ διὰ νὰ βλάψωσι τὸν ὑπεναντίον των, καὶ εἶτα λαμβάνοντες τὴν ἀσπίδα καὶ τὴν ῥάβδον, ἤρχιζον τὴν μάχην. Ὅς τις δὲ ἐξ αὐτῶν ἐνικᾶτο, ἀμέσως διεκηρύσσεται ἐνοχὸς.

Πρὸ τῆς εισάξεως τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου, δὲν ἐγνώριζον διόλου νὰ κάμνωσιν ἐκκλησίαν εἰς ἀνώτερον κριτήριον, ἀλλ' ἐκάλουν εἰς μάχην τοὺς κριτὰς οἵτινες εἶχον κάμει τὴν κρίσιν ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου των. Ἄν ὁ κριτὴς δὲν ἤθελε νὰ μονομαχήσῃ ὤφειλε νὰ πληρώσῃ ἐξήκοντα λίτρας. Ἄν δὲ ὁ ἐκκαλῶν τὴν κρίσιν δὲν ἀπεδείκνυε (διὰ τῆς μονομαχίας) ὅτι ἡ κρίσις ἔγινε κακὴ, ἐπλήθρονεν εἰς τὸν δεσπότην του ἐξήκοντα λίτρας, εἰς τὸν δικαστὴν ἄλλας ἐξήκοντα, καὶ ἐξήκοντα εἰς κάθε ἓνα ἐκ τῶν ὅσοι εἶχον συγκατανεύσειν εἰς τὴν κρίσιν.

Λουδοβίκος Θ' καὶ Φίλιππος ὁ Καλὸς περιώρισαν πολὺ τὴν μονομαχίαν εἰς τὴν Γαλλίαν, διατάξαντες νὰ γίνηται εἰς τὸ ἐξῆς ἀδεία τοῦ βασιλέως μόνον. Εἰς δὲ τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους ἡ μονομαχία ἔλαβεν ἄλλην μορφήν, ὡς γινομένη δίκης χάριν, καὶ πρὸς ἐξάλειψιν ἀτιμίας — Εἰς πολλὰ μέρη, μεταξὺ μάλιστα τῶν εὐγενῶν λεγομένων, καὶ μικρὰ τις ὕβρις ἢ ὑπόφια εἶναι ἱκανὴ νὰ προσκαλίσῃ εἰς μονομαχίαν, καὶ πολλάκις δι' αὐτῆς ὄσο ἀντερασταὶ εὐρίσκουσι τὴν ἀνακούφισιν τοῦ πάθους των.

ἄτινα οὐ μόνον εἰς πράξιν νὰ βάλωμεν ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπερβῶμεν ὀφείλομεν.

Οὕτω λοιπὸν ἐξετάζοντες ἐν γένει τὸ πολίτευμα τῶν Ἑλλήνων, βλέπομεν μὲν ἐκ πρώτης προσόψεως ὅτι κατὰ τὰ Περσικὰ ἦτον ὀλοτελῶς συγκεχυμένον καὶ συνηρησμένον οὕτως, ὥστε νὰ παριστᾷ μόνον, ὡς ἐφαίνετο, ἀδιάκοπὸν τινα συνέχειαν τῆς ἀχαλινωσίας τοῦ λαοῦ καὶ τῆς τυραννίας τῶν μεγάλων. Ἄλλ' εἰς τοῦ Μαραθῶνος, τῶν Θερμοπυλῶν καὶ τῆς Σαλαμῖνος τὰ τρόπαια ἀποβλέποντες, καὶ εἰς ἅπαντα ἐν γένει τὰ μεγάλα καὶ λαμπρὰ μνημεῖα ἄτινα καὶ πρὶν καὶ μετὰ ταῦτα τὸ Ἑλληνικὸν ἀνήγειρε πνεῦμα ὡς τεκμήρια τοῦ σταδίου του, ἀναγκάζομεθα νὰ προκρίνωμεν τὴν φαινομένην ταύτην ἀστυον, παρὰ τὴν μηχανικὴν καὶ κατιστικὴν τῶν Αἰγυπτίων ζωῶν καὶ τὴν στεῖραν τῶν Φοινίκων φιλοπονίαν· ἐκ τούτου δὲ καὶ τοσαῦτα φανερὰ ἔχνη μεγαλητέρας τινὸς τάξεως εὐρίσκομεν ἐν μέσῳ τῆς συγχύσεως ταύτης, ὥστε δὲν δυνάμεθα ν' ἀμφιβάλλωμεν ὅτι ἄλλοτε ὑπῆρχεν αὕτη εἰς τῆς Ἑλλάδος τὰ ὅρια. Ἡ ἑλευθέρια δὲ αὕτη τῶν πνευματικῶν δυνάμεων ἐνέργεια καὶ ὁ γενναῖος τῶν Ἑλλήνων συναγωνισμὸς, καὶ ὅτε ἠφανίσθη ἀκόμη τὸ πολιτικὸν αὐτῶν οἰκοδόμημα, ἔφερον ἀνεκτιμῆτους καὶ λαμπροτάτους καρποὺς εἰς ἅπαντας.

Θέλοντες δὲ νὰ λάβωμεν ἰδέαν τινὰ τῆς πολιτικῆς τῶν Ἑλλήνων καταστάσεως, πρέπει ν' ἀνιχνεύσωμεν τὰ δράματα ἐκεῖνα τῆς οἰκιακῆς τῶν Θεῶν ζωῆς, τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ποιητῶν σχεδιασθέντα. Ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν εἶχον οἱ Ἕλληνες μέγαν τινὰ καὶ γενικὸν τύπον παρὰ τῶν Θεῶν των, τὸν ὁποῖον καὶ κατεγίνοντο νὰ παραστήσωσιν εἰς τὰς πολιτείας των, ὅτι δηλαδὴ ἐνῶ ἅπασαι αἱ δεσποτικαὶ δυνάμεις ἔκειντο μετὰ τῶν Τιτάνων ἐρριμμένοι εἰς τὴν ἄβυσσον, ἔπρεπεν αἱ καλά καὶ ἀγαθοποιοὶ νὰ ἐνεργῶσιν ἑλευθέρως, ἀπαλῶς συνδεδεμένοι καὶ πρῶτος ὀδηγούμενοι ὑπὸ μόνου τοῦ πνεύματος, τὸ ὁποῖον ὡς κοινός τις Θεοπάτωρ ἵπτατο ἐπ' αὐτῶν, μὲ τὸ ἀστράπτον βλέμ-

μα καὶ τὸν κεραυνὸν τοῦ Κρονίωνος, καὶ μὲ τὸ σφοδρὸν τῆς Ἀθηνᾶς πτηνὸν καὶ τὸ νεκταρικὸν τῆς Ἥβης ποτήριον.

Τοιαύτην ἑλευθέραν, ἐνεργητικὴν, καὶ ὄντως εἰρηνικὴν καὶ ὠφέλιμον ἄμιλλαν ἐπροσπάθησαν οἱ Ἕλληνες ἀνεπαισθήτως νὰ εἰσάξωσιν εἰς τὰς πόλεις, τὰς χώρας καὶ τὰς φυλάς των. Διότι δὲν διειροιάσθησαν βεβαιοτάτα εἰς τοσαύτας μικρὰς πολιτικὰς ἐταιρίας διὰ νὰ ὑποσκελίσωσι τὴν Ἑλλάδα ἢ διὰ νὰ κατασταθῶσιν ἀλλόφυλοι καὶ ξένοι (*) ὡς πρὸς ἑαυτοὺς, ἀλλὰ διὰ νὰ δυνηθῇ πᾶσα φυλὴ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἐστίαν καὶ εἰς τοὺς κόλπους τῆς οἰκογενείας της, ἑλευθέρως νὰ ἐκτείνῃ τὰς δυνάμεις της καὶ νὰ πλατύνη τὰ ἐπιχειρήματά της, ἐπὶ σκοπῷ τοῦ νὰ λάμψῃ καὶ ν' ἀναφανῇ εἰς τὸ μέγα τῶν στάδιον, τὸ ὁποῖον εἶχε τὸν αὐτὸν λόγον πρὸς ὅλας ὁμοῦ τὰς φυλάς, οἷον τὰ Ὀλύμπια, τὰ Πύθια, τὰ Ἴσθμια καὶ τὰ Νέμεα πρὸς καθένα ἀτομικῶς. Ἐπὶ τούτῳ δὲ καὶ παλαιᾶθεν εἶχον τὸ περίφημον Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, συνιστάμενον ἀπὸ τοὺς πληρεξουσίουσιν ὄλων τῶν φυλῶν, οἵτινες ὄντες συγχρόνως καὶ προσεστώτες τοῦ ἐν Δελφοῖς κοινῷ Ἱεροῦ τῶν Ἑλλήνων, ὠφειλὸν νὰ προσέχωσι μὴ καταντήσῃ ἢ εὐγενῆς αὕτη ἄμιλλά των εἰς ὀλεθρίαν διχόνοιαν, φροντίζοντες ὥστε τὸ στάδιον νὰ ἦναι ἐλεύθερον καὶ ἀνοικτὸν ἐπίσης καὶ εἰς τοὺς μικροὺς ὡς καὶ εἰς τοὺς μεγάλους των. Τοιοῦτον δὲ συνέδριον πολλὰς γενεὰς ἐμπνεόμενον ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος διὰ νὰ βιάξῃ τοὺς δυνατοὺς νὰ ὑπακούωσιν ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ εἰς τοὺς κοινούς νόμους, δὲν δυνάμεθα νὰ ἐλπίσωμεν βέβαια ὅτι εἰς τὸν ἀτελῆ καὶ ἑλλειπῆ τοῦτον κόσμον μας ἠδύνατο νὰ προδεύσῃ καλῆτερον, εἰμὴ ἂν καὶ οἱ ἄρχοντες

(*) Τοιοῦτον λαμπρὸν παράδειγμα σὺν προγόνων μας ἔχοντες ὑπὸ φῶς βλέπομεν τῶντι μετὰ μεγίστης μας ἀπορίας πῶς ὀλίγοι τινὲς τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι κατοίκων τὴν σήμερον (πρὸ τοῦ Συντάγματος) δὲν ἠσχύνθησαν δημοσίᾳ ἀποκαλέσασθαι ξένοις τοὺς ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος ἀδελφοὺς τῶν ἄλλ' οἱ τοιοῦτοι φρονηματῆαι λογίζονται μάλλον ἄξιοι ἀδιαφορίας ὡς ἀγνωστοὶ τὰ ἐθνικὰ των συμφέροντα. ☉ Εκδτ.

τῶν πόλεων ἐμπνεόμενοι ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος, εἶχον καὶ ἀρκετὰ καλοὺς ὑπηκόους οἵτινες νὰ ὑποστηρίξωσι τὴν ἐξουσίαν των. Πράγμα ἀδύνατον νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ πολὺ! Δὲν εἶναι δὲ διόλου ἀπορίας ἄξιον ὅτι ἐπὶ τῶν Περσικῶν οἱ Ἀμφικτύονες ἐπιπολαίως μόνον ἀναφέρονται παρὰ τῶν ἱστορικῶν, καὶ ἀναφέρονται μόνον ὡς κτίσαντες τὰ μνημεῖα τῆς ἐσχάτης ἔθνικῆς ἀνδρείας, καὶ ὡς προθέμενοι μισθόν τινα διὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ προδότου τῆς πατρίδος. Οὐδέ ποτε, δηλαδή, τὸ περιώνυμον ἐκεῖνο ἔθνικόν ἔργον ἤθελεν εἰσθαῖ τετελεσμένον· οὐδέ ποτε ἤθελε βέβαια λογιζέσθαι ὡς προδοσία ὅτε Θεσσαλὸς τις ἐδείκνυε τὴν ὁδὸν εἰς τοὺς βαρβάρους κατὰ τῶν παλαιῶν ἐχθρῶν του, τῶν Φωκῶν, ἂν δὲν ἤκμαζε τότε πολὺ πλειότερον ἢ Ἑλληνικὴ ΣΥΜΠΗΝΟΙΑ, καὶ οὐδέ ποτε ἤθελεν εἰσθαῖ περίφημοι εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ Ἀμφικτύονες, ἂν αἱ λίθιναι στήλαι τῶν Θερμοπυλῶν ἦσαν τὸ πρῶτον ἢ τὸ τελευταῖον ἀξιόλογον ἔργον των. Πότε δὲ συνεστήθη τὸ μέγα τοῦτο πολιτικὸν τῶν Ἑλλήνων συνέδριον δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξακριβώσωμεν ἐκ τῆς ἱστορίας. Ἀνάγκη ὅμως νὰ προϋποθέσωμεν ὅτι ἔλαβε τὴν ἀρχὴν πρὶν νὰ γίνωσι τὰ πρῶτα μεγάλα ἔθνικα ἔργα, ἧτοι ἡ ἐκστρατεία τῶν Ἀργοναυτῶν καὶ ἡ πολιορκία τῆς Τρωάδος. Εἰς τοῦτο δὲ συνομολογεῖ καὶ ἡ Μυθολογία ἀναφέρουσα τὸν υἱὸν τοῦ Δευκαλίωνος, τὸν Ἀμφικτύονα, καὶ τὸν Ἀργεῖον Ἀκρίσιον, τὸν μητρικὸν τοῦ Περσέως ὡς θεμελιωτὰς αὐτοῦ (*). "Ὅτι δὲ δὲν ἀναφέρεται τὸ συνέδριον τοῦτο οὔτε εἰς τὴν Ἰλιάδα οὔτε εἰς τὴν Ὀδύσειαν δὲν βλάπτει. "Ὅτι γὰρ ἀδεῖται ἀπὸ στόματος εἰς στόμα καθ' ἑκάστην, καὶ εἶναι πασιδηλον, σπανίως καὶ πολλάκις διόλου ἀναφέρεται εἰς τὰ ἀξιολογώτερα συμβεβηκότα. Καὶ ἡμεῖς δὲ οὐ τοῦ ὀνόματος ἀλλὰ τοῦ πράγματος ἐνεκεν θαυμάζομεν αὐτό. Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ ὄψιν θεωροῦντες αἰεὶ ποτε τὴν κατάστασιν τῆς Ἑλλάδος βλέπομεν ὅτι τὸ πολεμικὸν συμβούλιον τοῦ Ἑλ-

(*) Στράβ. Θ. Πανσ. ΙΗ.

ληνικοῦ στρατοπέδου ἀντικρὺ τῆς Τρωάδος ἀποδεικνύει τρανώτατα ὅτι πάντοτε οἱ Θεοὶ ἦσαν τὰ παραδείγματα τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὰ πολιτικά. Συμπεραίνεται δὲ ὅτι ὁ Ἀγαμέμνων, ὁ ποιμὴν τῶν λαῶν, εἶναι Ζεὺς κατὰ συγκυρίαν, ὁ Ἀχιλλεὺς, ἀδάμαστος Ποσειδῶν, ὁ πολύμητις Ὀδυσσεὺς παριστᾷ τὴν Ἀθηνᾶν καὶ ὁ ἠδυεπὴς Νέστωρ ἀναπληροῖ τὴν Ἥβην μὲ τὸ ποτήριον τοῦ Νέκταρος τῆς, ἢ δὲ ἐκβασίς τῶν ὄλων, ἧτοι ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων, ἀκριβῶς πεπληρωμένη μὲ τὴν φθορὰν τοῦ Ἀχιλλεῶς μᾶς διδάσκει τί ἤλπιζον ἀπὸ τὴν μεταξύ τῆς ἀυξανομένης γνώσεως των καὶ τοῦ ἀλογίστου πεπρωμένου των ἀμύλλαν. (ἀκολουθεῖ) Ὁ ἐκ Δανίας. ***

Ο ΔΑΙΜΩΝ ΤΗΣ ΚΕΝΟΔΟΞΙΑΣ.

Σεβάσμιός τις μοναχός, ἐκ τοῦ τάγματος τῶν Δομινικανῶν, διαβαίνων ἀπὸ τινα ἀγυῖαν τῶν Παρισίων ἶδε κατὰ τύχην καλοσνδύμενον τινά, ὅς τις ἐκλονεῖτο τῆδε κατεῖσε ὑπὸ τῆς μέθης, διὰ τὸ ὅποιον καὶ περίξ αὐτοῦ ἦτο συνηγμένον ἀρκετὸν πλῆθος διὰ νὰ τὸν πειράξῃ. Ὁ Δομινικανὸς κινήθεις εἰς συμπάθειαν κατέπεισε τὸν οἰνοπώλην μὲ ἀδρὰν πληρωμὴν νὰ παραλάβῃ αὐτὸν καὶ νὰ τὸν φέρῃ εἰς τὸν οἶκόν του. Ἀκολουθῶν δὲ ἀποτανθεῖς πρὸς τὸν μέθυσον. — Ἀδελφέ μου, τὸν εἶπεν, ἀπὸ τὴν φυσιογνωμίαν σου καταλαμβάνω ὅτι δὲν εἶσαι ἐκδοτος εἰς τοιαῦτα μιὰρὰ πάθη... Ἴδου ἡ νύξ προχωρεῖ. Ἄμε εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς μὴ θέλῃς νὰ ἀτιμάζῃς οὕτω τὸν χαρακτῆρά σου.

Ὁ ἀγνώριστος ἀνανήψας ὀλίγον ἐκ τῆς μέθης καὶ συνελθὼν εἰς ἑαυτὸν ἀπὸ τοὺς πρᾶεις λόγους τοῦ Μοναχοῦ, Ὅχι, πάτερ μου, ἐφώναξεν, εἰς τὴν ἐκκλησίαν μᾶλλον πρέπει νὰ με ὀδηγήσῃς. Διότι ὁ Θεὸς καὶ ὄχι ἡ τύχη σὲ ἔκαμε νὰ φανῆς ἐμπρός μου. Ἀκουσέ με, ἐπρόσθεσε μὲ

φωνήν ταπεινήν, ἀν πίνω, τὸ κάμνω διὰ νὰ λησμονήσω τὸ κάμνω διὰ νὰ μὴ βλέπω ἐν φάντασμ τὸ ὁποῖον με κατατρέχει ἀδιακόπως. Ἴδου, ἰδὲ το, πάτερ μου, γὰρ με ἀγρίαν χαρὰν, με δεικνύει τὸ ἡμαχμένον στῆθός του, καὶ με φωνάζει, “φονεῦ! φονεῦ!”.

Ὁ Δομινικανὸς ἔφερεν εὐθύς τὴν χεῖρά του εἰς τὸ στόμα τοῦ ἀγνωρίστου. — Σιωπὴ! ἀδελφέ μου! εἰς τοιοῦτον τόπον δὲν λέγουσι τοιοῦτους λόγους. Ἄν ἔχῃς δύναμιν, ἔλθε μετ’ ἐμοῦ. Τὸ μοναστήριόν μας δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ ἐδῶ ἐκεῖ δύναμαι νὰ σὲ ἀκούσω καὶ νὰ σὲ παρηγορήσω διὰ τὰς ἀμαρτίας σου.

Ὁ ἀγνώριστος ἐσηκώθη βραδέως καὶ ὡς μηχανὴ τὴν ὁποῖαν ὁ ἐφευρετής της κινεῖ κατὰ θέλησιν. Καλυφθεὶς δὲ με ἱμάτιόν τι τὸ ὁποῖον ὁ οἰνοπώλης τὸν ἔδωσε κατὰ διαταγὴν τοῦ μοναχοῦ, διότι οἱ θεαταὶ τὸν εἶχον πάρει τὸ βαλάντιον καὶ τὸ ἱμάτιόν του, ἠκολούθησε τὸν ὑπερασπιστήν του. Οὕτω δὲ καὶ οἱ δύο ἐκίνησαν διὰ τὸ μοναστήριον — Μετὰ τινὰ λεπτά, ἔφθασαν διὰ τινος μικρᾶς πύλης, διότι αἱ μεγάλαι πρὸ πολλοῦ ἦσαν κεκλεισμέναι ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, διὰ τριῶν ἢ τεσσάρων λαμπάδων φωτιζομένης. Αἰσθημα κατηφείας καὶ τρόμου ἐκυρίευσε τότε τὰς καρδίας αὐτῶν! καὶ τοῦ ἐνὸς μὲν, διότι εἶχε νὰ ἐξομολογηθῇ φρικτὰ πράγματα, τοῦ ἑτέρου δὲ, διότι κατελάμβανε πόσον οἱ λόγοι τοὺς ὁποίους ἔμελλε ν’ ἀκούσῃ ἦσαν τρομεροί. Ὁ ἱερεὺς ἀνέγνωσεν εὐχὴν τινὰ τῆς ἐξομολογήσεως, τὴν ὁποῖαν ὁ κατάδικος ἤκουε μετὰ μεγάλης κατανύξεως, ἱστάμενος μετ’ ὄχρον καὶ σκυθρωπὸν πρόσωπον. Εἶτα δὲ τὸν ἠλόγησε μετὰ μεγαλοπρεπείας, καὶ ἐνῶ ἐπρόσμενε ν’ ἀρχίσῃ καὶ αὐτὸς νὰ κάμῃ τὴν προσευχὴν του, καὶ ἔπειτα νὰ τὸν ἐξομολογηθῇ τὴν ἀμαρτίαν του, ἐκ τοῦ ἐναντίου ἐκεῖνος ὡς φρενήρης, — “Τίς ἡ χρεία νὰ ἐξομολογηθῶ; ἐφώναζε, τίς ἡ χρεία νὰ ζητήσω τὴν θεῖαν εὐσπλαγχνίαν; Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ συγχωρηθῶ, διότι ἂν ὁ Θεὸς με συνεχώρει, ὁ Θεὸς δὲν ἦτο τότε δίκαιος. Ἀκουσέ με, πάτερ μου, μέλλεις νὰ φρίξῃς, μέλλεις νὰ

με ἀποβάλλῃς ἀνιλεῶς ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ὁποῖαν βεβηλῶν διὰ τῆς παρουσίας μου. Μέλλεις νὰ με φωνάζῃς. Ἀνάθεμα καὶ κατάρα! — Εἶμαι φονεὺς! εἶμαι ἀχρεῖος φονεὺς ὅς τις κτυπᾷ τὸ σῶμά του, τὴν νύκτα καὶ ἐν παραβύστω φονεὺς ὅς τις δὲν δείχνει τὴν ἀξιοτήτά του εἰς τοὺς δυναμένους νὰ ὑπερασπισθῶσιν, ἀλλ’ εἰς γέροντα ὅς τις γουπετής δέεται τὸν δῆμιόν του νὰ τὸν ἀφήσῃ τὴν ζωὴν. Οὔτε τὰ δάκρυά του οὔτε αἱ φωναὶ του δὲν με ἐκίνησαν εἰς οἶκτον ἐσύρετο εἰς τοὺς πόδας μου, ἀλλ’ ἐγὼ τὸν ἐκτύπησα μ’ ἐξήτει ἔλεος, ἀλλ’ ἐγὼ τὸν ἐκτύπησα μ’ ἔλεγεν ὅτι ἔμελλε ν’ ἀποθάνῃ ἀμετανόητος; ἀλλ’ ἐγὼ τὸν ἐκτύπησα, καὶ ἐθανάτωσα καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμά του. Ἐκτοτε δὲ φωνὴ τις ἀκούεται ἐκ τοῦ τύπου τοῦ κλαυθμοῦ καὶ τῶν βρυγμῶν τῶν ὀδόντων. “Ἐδῶ θέλεις εἰσεῖναι μετ’ ἐμοῦ αἰωνίως.” Ἡ φωνὴ αὕτη με κατατρέχει, με ἐνοχλεῖ. Τὴν ἀκούω καὶ τὴν ἡμέραν, τὴν ἀκούω καὶ τὴν νύκτα. Τὴν ἀκούω καὶ κοιμώμενος, τὴν ἀκούω καὶ ἐξυπνος. Καταλαμβάνεις λοιπὸν τώρα διατὶ μεθύω; καταλαμβάνεις τώρα διατὶ καταντῶ ὡς κτήνος ἀπὸ τὸν οἶνον, διατὶ ζητῶ νὰ φαίνομαι ὅλως διόλου ἀναίσθητος; Ἄ! Δὲν με ὀμιλεῖς πλέον διὰ συγχώρησιν; Διατὶ τὸ πρόσωπόν σου ὠχρίασε πλείοτερον ἀπὸ τὸ ἰδικόν μου; Εἶπέ με, πάτερ μου, ποῦ εἶναι αἱ παρηγορίαι σου; ποῦ εἶναι αἱ ὑποσχέσεις σου; Κατηραμένος εἶμαι, καταδικασμένος εἶμαι διὰ πάντα!

— Ἀδελφέ μου, αἱ ἀμαρτίαι σου εἶναι μεγάλαι, ἀλλ’ ἡ θεῖα εὐσπλαγχνία ἄπειρος. Μὴν ἀπελπίζεσαι. Θέλεις ἀπολαύσει με τὰ δάκρυα, με τὴν συντριβὴν τῆς καρδίας καὶ με τὸ πρὸς τὴν θεῖαν ἀγαθότητα θάρρος σου, τὴν συγχώρησιν τῶν σφαλμάτων σου, ὅσον θανάσιμα καὶ ἂν ἦναι. Διὸ καὶ ἐξομολογήσου εἰλικρινῶς, διότι διὰ νὰ κάμῃ τις τὴν θεραπείαν καλῶς, πρέπει νὰ γνωρίζῃ καλῶς καὶ τὸ πάθος. Νὰ σὲ ἴδω, ἀδελφέ μου, λάβε θάρρος.

— Θάρρος, ναὶ πάτερ μου, πρέπει νὰ ἐξακολουθήσω.

— Ποία αἰτία σὲ ἔκαμε νὰ θανατώσῃς τὸν γέροντα;

— Ἡ ζηλοτυπία ἢ φιλοδοξία ἤτις κατατρώγει τοσοῦτον

τὴν καρδίαν τοῦ ἔχοντος αὐτήν. Ἦμην ἀρχιτέκτων καὶ ἠρχόμην μετὰ τριῶν ἄλλων ὁμοτέχνων μου, προσκεκλημένων ὡς καὶ ἐγὼ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ παρεκκλησίου τῶν ἀνακτόρων του. Ἐγνώριζον καλῶς τοὺς ἀντιπάλους μου· οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν δὲν εἶχε τὴν δύναμιν τοῦ νὰ με ἐμπνεύσῃ οὐδεμίαν ἀνησυχίαν· διότι, πάτερ μου, ἐγὼ οἰκοδόμησα τὴν περίφημον ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Ἰακώβου εἰς Βιέννην, ἣτις ἔστυρε τὸν θάυμασμόν ὅλων. Ἦλπιζον μεγαλύτερα πράγματα ἀπὸ τοῦ παρεκλήσιον τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου. Τὸ πνεῦμά μου ποτὲ δὲν ὑψώθη τοσοῦτον ὅσον τώρα ὅτε ἐσυλλογίζομην ποία δόξα με ἐπρόσμενεν! Ὄλη ἡ Γαλλία, ὅλος ὁ κόσμος ἐμελλον νὰ με θαυμάζωσι, καὶ τὸ ὄνομά μου ἤθελε διαμένειν εἰς γενεὰς γενεῶν τιμώμενον παρὰ πάντων.

Ἐνῷ δὲ τοιαῦτα ἀνεπολοῦν εἰς τὴν μωρὰν φαντασίαν μου, ἀπαντῶ, εἴκοσι πέντε λέύγας μακρὰν τῶν Παρισίων, γέροντα τινα. Ἦρχετο καὶ αὐτός εἰς τὸν βασιλεῖα Λουδοβίκου, διὰ νὰ παρρησιάσῃ τὰ σχέδιά του διὰ τὸ Παρεκκλήσιον. Ἐγὼ τῶντι βλέπων αὐτὸν ὅτι ἐνεπιστεύετο πολὺ εἰς τὴν ἰκανότητά του, διότι, ἔλεγον, τίς δύναται νὰ διαφιλονεικῆσῃ μετ' ἐμοῦ; Τελευταῖον δὲ ἐκ περιεργείας καὶ διὰ νὰ τὸν εὐχαριστήσω μᾶλλον, ἔστερξα νὰ ἴδω τὰ σχέδιά του ἅτινα ἢ κακὴ μοῖρά του τὸν ἐβίβασε νὰ με δεῖξῃ. ὦ! πάτερ μου, σὲ ὁμολογῶ ὅτι ἐμεινα νικημένος! Ὁ ἄνθρωπος αὗτος εἶχε πλειότερον ἀπὸ ἐρὲ πνεῦμα. Ἡ δόξα μου ἐχάνετο πλέον· ἔπρεπε νὰ γυρίσω εἰς τὸν τόπον μου. Κατησχυμένος, ἄτιμος, δὲν ἤμην πλέον ὁ πρῶτος τοῦ κόσμου ἀρχιτέκτων. Ἦμην νενικημένος. Μὴ με ζητῆς ποῖον πάθος ἔκτοτε με ἐκυρίευσεν, τί συνέβη εἰς τὴν καρδίαν μου, καὶ ποίαν ταραχὴν ἤσθάνθην ἐν ἑμαυτῷ. Ὅτι δύναμαι νὰ σὲ εἶπω μόνον εἶναι ὅτι, ἐντὸς δάσους τινός, ἴδον γέροντα τινα γονυκλινῆ ἔμπροσθέν μου, ὃς τις με ἐζήτηε ἔλεος· ὅτι αἱ χεῖρές μου ἐβάρφησαν ἀπὸ θερμὸν αἷμα· ὅτι ὅλα τὰ περίξ ἔλαμψαν ἀπὸ τὸν σῶρόν τῶν χαρτίων καὶ τῶν περγαμηνῶν ἅτινα

παρέδσσα εἰς τὰς φλόγας τοῦ πυρός. Ἐκτοτε δὲ με ἔφυγεν ἡ ἡσυχία καὶ ἀνάπαυσις. Ἠθέλησα νὰ ὑπάγω εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Λουδοβίκου, ἀλλ' ἀόρατόν τι πνεῦμα με ἀπώδει σκληρῶς Ἐν μόνον δὲ καταφύγιον με ἔμενε· νὰ πίνω, νὰ πίνω ἕως νὰ μεθύω καὶ νὰ καταστένωμαι ἄλογον ζῶον.

Ὁ Δομινικανὸς ἐγερθεῖς, ὡς ἀπότομος κριτής, Ἄκουσε, τὸν εἶπεν, ἄκουσε, τί ὁ Θεός, ὃς τις παιδεύει καὶ ὃς τις συγχωρεῖ, σὲ προστάζει δι' ἐμοῦ, μετανόησε, ἀπέβαλε τοὺς ἀνοήτους στοχασμούς τῆς φιλοδοξίας σου, καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ἐνδυσθῆς τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ νὰ μὴν ὀνομάζῃσαι εἰς τὸν κόσμον τοῦτον εἰμὴ ὁ Μοναχὸς Ἀντώνιος. — Ὑπακούω εὐχαρίστως. — Ἐνδύσου τρίχινον ῥάσσον καὶ φόρεσε τὸν καλογηρικὸν σκούφον, πλαγιάζε εἰς τὸ ἐξῆς ἐπάνω εἰς πέτραν· διάκοπτε τὸν ἵπνον σου τὴν νύκτα διὰ νὰ σκληραγωγῆσαι, καὶ νὰ τρώγῃς εἰς τὸ ἐξῆς μαῦρον ἄρτον μεμιγμένον με στάκτην. — Ὑπακούω εὐχαρίστως. — Ἀπὸ τοῦ νῦν νὰ μὴν ἐβάρησιν οὐδένα λόγον ἀπὸ τὸ στόμα σου καὶ τὰ χεῖρά σου ν' ἀνοίγωσι μόνον διὰ τὴν προσευχὴν. Ἄν σὲ ὑβρίζωσι, κλίβε τὴν κεφαλὴν σου· ἂν σὲ κτυπῶσι, φίλει τὴν χεῖρα ἣτις σὲ ραπίζει· ἂν τις σὲ γνωρίσῃ ὅτι εἶσαι ὁ περίφημος τεχνίτης, ἀπόκρισόν ἐγὼ εἶμαι ὁ Μοναχὸς Ἀντόνιος. — Ὑπακούω εὐχαρίστως. — Καὶ διὰ νὰ σωθῆς ὅλως διόλου, παράδουσε εἰς τὸ πῦρ τὰ σχέδια ἅτινα σ' ἔκαμον νὰ πράξῃς τὸ ἐγκλημα καὶ ἄς χαθῶσι καὶ αὐτὰ καθὼς ἐγάθησαν καὶ τὰ τοῦ θύματός σου. Ἄλλ' εἰς τοὺς λόγους τούτους τοῦ Πνευματικοῦ ἐγερθεῖς ὁ ἐξομολογούμενος, Ποτὲ, ἐφάναζε, Ποτὲ! προτιμῶ κάλλιον νὰ κολασθῶ αἰωνίως, παρὰ νὰ παραδῶσω εἰς τὸ πῦρ τὸ μεγαλύτερόν μου καὶ τὸ ἀξιολογώτερόν μου σχέδιον, νὰ εἶπω ὅτι ἄλλος θίλει οἰκοδομήσει τὸ παρεκκλήσιον τοῦ βασιλέως καὶ ὅτι ἐγὼ δὲν θέλω κάμει τίποτε. Ὅχι πάτερ μου. Δέχομαι τὴν μετανοίαν σου· θέλω δέεσθαι, θέλω κλαῖει, θέλω σκληραγωγεῖ τὸ σῶμά μου, δὲν θέλω εἰπεῖ τὸ ὄνομά μου, τὸ ἐνδοξόν μου ὄνομα εἰς

κάνενα, ούτε εἰς σὲ τὸν ἴδιον, ἀλλὰ νὰ μὴν ἐπιμένῃς νὰ καύσω τὰ σχέδιά μου. Νὰ μὴν ἐπιμένῃς ν' ἀφήσω ἄλλον νὰ κτίσῃ τοῦ βασιλείως τὸ παρακλήσιον, Προτιμῶ τὴν κόλασιν, προτιμῶ τὴν αἰώνιον καταδίκην, προτιμῶ νὰ πράξω νέον ἔγκλημα. — Ἡ πρὸ ὀλίγου ταπεινὴ καὶ τρέμουσα φωνὴ τοῦ ἀντήχει μετὰ κρότου εἰς τοὺς θόλους τῆς ἐκκλησίας· Ἐκτύπα τὰς χεῖράς του μεθ' ὀρμῆς τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλην. Ἐκαμην ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ὀρμητικὰ βήματα· ψυχρὸς ἰδρῶς ἔτρεχεν ἐπὶ τοῦ προσώπου του. Ὁ Δομινικανὸς ἐκινήθη εἰς συμπάθειαν καὶ κρίνων ὅτι ἦτον ἄδικον ν' ἀποβάλλῃ τὸ πρόβατον τὸ ὁποῖον ἤλθεν εἰς τὰς θύρας τοῦ ποιμνίου, ἐπρότιμῃσε μᾶλλον νὰ ὑποχωρήσῃ ἕως πρὸς τοῦτο. — Καλὰ λοιπὸν τὸν εἶπεν, ἄκουσον. Ὁ Θεὸς νὰ μὲ συγχωρήσῃ διὰ τὴν ἔνοχον ἴσως συγκατάβασίν μου. Στέργω νὰ δείξῃς τὰ σχέδιά σου εἰς τὸν βασιλέα, δι' ἀγνώστου χειρὸς. Ἄς γείνη τὸ ἔργον σου, χωρὶς ὅμως σὺ ν' ἀπολαύσῃς τὴν ἐκ τούτου δόξαν. — Ὡ! σ' εὐχαριστῶ, πάτερ μου, σ' εὐχαριστῶ. Ἄς μὴ καυθῶσι τὰ σχέδιά μου καὶ δὲν φροντίζω ποσῶς διὰ δόξαν. Ἄλλὰ μὴ σὲ μέλη. Κάνεις δὲν θέλει ἀπατηθῆν· ποῖος ἄλλος ἀπὸ ἐμὲ ἠδύνατο νὰ οἰκοδομήσῃ τοιοῦτο θαυμάσιον ἔργον; ὅλοι βέβαια θέλουσιν εἰπεῖν ὅτι αὐτὸς μόνος τὸ κατεσκεύασεν. Εὐχαριστῶ σε, πάτερ μου, εὐχαριστῶ σε.

Ὁ Δομινικανὸς ἐμειδίασε μετὰ λύπης διὰ τὸ παράδοξον τοῦτο μίγμα τῆς μετανοίας καὶ τῆς προσκολλησεως του εἰς τὰς ματαιότητας τοῦ κόσμου· ἀλλ' ἡ φυσικὴ του ἀγαθωσύνη τὸν ἔκαμνε πολλάκις νὰ γίνηται συγκαταβατικός. — Πέρασε τὴν νύκτα ταύτην εἰς προσευχὰς καὶ δεήσεις ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας ταύτης. Ἀὔριον θέλει μὲ δόσει τὰ σχέδιά σου ἅτινα θέλω φροντίσει νὰ ἐγχειρίσω εἰς τὸν βασιλέα Λουδοβίκον. Καὶ εἰς τὸ ἐξῆς, ἂν θέλῃς νὰ σώσῃς τὴν ψυχὴν σου πρέπει νὰ μὲ ὀρκισθῆς ὅτι θέλεις ἀπαρνηθῆν ὅλα τὰ γήινα πράγματα.

— Ναι, πάτερ μου, ναι πάτερ μου· εἰς τὸ ἐξῆς σὺ θέλεις εἶσθαι ὁ μόνος ὁδηγὸς τῆς ζωῆς, τῆς μετανοίας καὶ τῶν

μικροτέρων ἀκόμη στοχασμῶν τοῦ ἀρχιτέκτονος Φραντσ...

— Σιωπῇ, ἐφώναξεν ὁ μοναχὸς, ἄφες τὸ ὄνομά σου. Κάνεις δὲν πρέπει νὰ τὸ γνωρίζῃ, οὔτε ἐγώ, οὔτε ἄλλος τις· διότι τὸ ὄνομα τοῦτο εἶναι λαμπρὸν, ὡς λέγεις, καὶ ὁ μετανοῶν δὲν ὀφείλει νὰ διατηρῇ πλέον τὰς γηίνους μεγαλοπρεπείας. Μοναχὲ Ἀντώνιε, γονάτισε. — Ὁ ἀρχιτέκτων ἀναστενάξας βαθέως ἐσιώπησε.

— Πρὶν ν' ἀναχωρήσω, εἰπέ με ταῦλάχιστον ποῖος εἶναι ὁ λυτρωτῆς μου· πῶς ὀνομάζεσαι; διότι σὲ χρεωστῶ καλὸν τὸ ὁποῖον εἶχα χαμένον διὰ πάντα· δηλαδή τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μου.

— Ὀνομάζομαι Θωμᾶς Ἀκινάτης ἀπὸ τὸ τάγμα τῶν Δομινικανῶν, εἶπεν ὁ μοναχὸς ἀναχωρῶν.

Κατ' ἐκείνην δὲ τὴν ἐποχὴν ὑπῆρχεν εἰς τοὺς Παρισίους περίφημὸς τις τεχνίτης, Ἰάκωβος Μοντρευίλιος καλούμενος, ὅστις τοσοῦτον ἀξιόλογα ζυμαρικὰ κατεσκεύαζεν, ὥστε ἤρχοντο ἀμύπητοι ἐξ ὅλων τῶν τάξεων τῶν πολετῶν διὰ νὰ γευματίζωσιν εἰς τὸ ἐργαστήριόν του. Διὰ τὸ ὁποῖον καὶ κατεστάθη ἐν ὀλίγῳ υπέρπλοτος. Κατὰ δυστυχίαν τοῦ ὅμως ὁ Ἰάκωβος δὲν ἠδύνατο νὰ χαρῆ τὰ ἀγαθά του, διότι κατηνωχεῖτο ἀπὸ φροντίδα τινὰ ἢ ὁποῖα τὸν ἐπροξένει μυρίας ταραχὰς ἔ ἀνησυχίας. — Ὁ μονογενὴς του υἱὸς Πέτρος ἐδείκνυε μεγίστην ἀδιαφορίαν εἰς τὴν τέχνην τοῦ πατρός του, ὥστε καίτοι εἰκοσαετῆς ὢν, πάντοτε ἐγάλα ὅ,τι τὸν ἔδιδε νὰ κάμνῃ, καὶ ποτὲ δὲν ἤθελε νὰ πλησιάσῃ εἰς τὸν φούρνον, εἰμὴ διὰ τῶν ἀπειλῶν καὶ τῶν ραβδισμῶν τοῦ πατρός του. Ἄλλην δ' ἐπιτηδεϊότητα δὲν εἶχεν εἰμὴ νὰ κατασκευάζῃ πλακούντια καὶ ἄλλα ζυμαρικὰ μ' ἀξιοθαύμαστα ταιόντι σχήματα, ἀλλ' εἰς ὅλα τὰ ἄλλα ἔργα τῆς τέχνης του ἐδείκνυε μεγίστην ἀγνοίαν καὶ δυσἀρέσκειαν. διὸ καὶ ὁ πατὴρ του ἐλυπεῖτο μεγάλως καὶ δὲν ἔπαυε νὰ τὸν τύπτῃ σκληρῶς καὶ νὰ τὸν ἐπιπλήττῃ ἐπὶ παρρησία πάντων.

Μετὰ δέκα πέντε λοιπὸν ἡμέρας ἀπὸ τὴν συνέντευξιν τοῦ Θωμᾶ Ἀκινάτου καὶ τοῦ μοναχοῦ Ἀντωνίου, ὁ Ἰάκωβος

βος Μοντρεύλιος ἐξεσγαρίζετο ἐπιπλήττων τὸν υἱὸν του καὶ φοβερῶν αὐτὸν νὰ τὸν δεῖρη, διὸ καὶ συνήχθη ἀρκετὸν πληθὸς ἔμπροσθεν τοῦ ἐργαστηρίου του. Ἡ δ' αἰτία ἦτον ὅτι ὁ Ἰάκωβος παρέδωκεν εἰς αὐτὸν ὠραῖόν τι ζυμαρικὸν διὰ νὰ τὸ βάλῃ εἰς τὸν φούρνον, καὶ ἐκεῖνος τὸ ἄφησε νὰ πέσῃ ἐξ ἀπροσεξίας ἀπὸ τὰς χεῖράς του. Ἦτο δὲ τὸ ζυμαρικὸν τοῦτο προητοιμασμένον διὰ τὸν Πρίγκιπα Ζωαμβίλλον καὶ φυσικῶς τῷ λόγῳ ὁ Ἰάκωβος εἶχε μέγα δίκαιον. Ὁ Πέτρος διὰν ἀποφυγῇ τὴν δικαίαν ὀργὴν τοῦ πατρὸς του ἔτρεξεν εὐθὺς εἰς τὸν ὁρόμον ἀπὸ τὴν ὀρμὴν του ὃ' ἔπεσεν ἐπάνω εἰς τινὰ Δομινικανὸν τὸν ὁποῖον ὀλίγον ἔλειψε νὰ ρίψῃ κατὰ γῆς. Ὁ Μοναχὸς ἐμβῆκε μεταξὺ τῶν δύο, ὁ δὲ Ἰάκωβος σεβασθεὶς τὸν χαρακτήρα αὐτοῦ, ἀνεχαιτίσθη ἀπὸ τὴν ὀρμὴν του καὶ ἤρχισε νὰ τὸν διηγῆται τὴν ἀναξιώτητα τοῦ υἱοῦ του εἰς τὴν τέχνην του, προσθέτων συγγρόνως ὅτι μόνον πλακούντια ἠδύνατο νὰ κατασκευάζῃ μὲ διαφόρων εἰδῶν σχήματα. Ὁ Μοναχὸς ἔμεινεν ἐκστατικὸς βλέπων τὰ ἔργα τοῦ Πέτρου, ἅτινα ἦσαν κατασκευασμένα μὲ μεγάλην συμμετρίαν καὶ τέχνην· γνωρίσας δὲ ἀμέσως τὴν κλίσιν τοῦ νέου, ἔλαβε μεγάλην πρὸς αὐτὸν συμπάθειαν καὶ ἀποαν. Φεῖς πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ. Ἰάκωβε, τὸν εἶπε· καθὲνα πρέπει ν' ἀφίνωμεν ἐλεύθερον εἰς ὃ, τι ἔχει κλίσιν, σὺ ἀπέκτησας μεγάλην δόξαν διὰ τὴν ἀξιώτητά σου εἰς τὰ ζυμαρικὰ καὶ ὁ υἱός σου ἔμπορεῖ ν' ἀποκτήσῃ ἐπίσης μεγάλην δόξαν εἰς ἄλλο ἔργον, καὶ ἀντὶ νὰ κληρονομήσῃ τὸ ὄνομά σου Φέλιε κάμειν αὐτὸς ἄλλο ὄνομα. Στείλε τὸν υἱόν σου αὐρεῖον εἰς τὸ μοναστήριόν μας καὶ Φέλιε τὸν κάμει μαθητὴν μου.—Λέγων δε ταῦτα ἐλησμόνησε τὸ καλογηρικὸν μᾶσον τὸ ὅποιον ἐφόρει. Οἱ ὀφθαλμοὶ του ἤρχισαν νὰ σπινθροβολῶσι, καὶ ἐντὸς τοῦ σώματος του ἠσθάνθη μεγάλην κίνησιν· πλὴν ἀμέσως συνῆλθεν εἰς ἑαυτὸν καὶ ἐπρόσθεσε.—Θέλω ζητήσῃ τὴν ἀδειαν ἀπὸ τὸν Ἡγούμενον διὰ νὰ λάβω τὸν υἱόν σου καὶ νὰ τὸν μάθω τὴν ἀρχιτεκτονικὴν. Ἄν μὲ τὴν δόση, ἴσως αἰ συμβουλαὶ μου θελοῦσι χρησιμεύσειν εἰς τὸν υἱόν τοῦτον. Ἐχετε ὑγίαν.

Ταῦτα δ' εἰπὼν ἀνεχώρησεν ἀφήσας τὸν Πέτρον εἰς μεγάλην χαρὰν. Ἐμείνε δὲ καὶ ὁ Ἰάκωβος πολλὰ ἐκστατικὸς εἰς τοὺς λόγους τοῦ Μονα-

χοῦ. Ἀλλ' ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους βλέπων τὸ ἐπι γῆς καίμεινον πλακούντεον ἤρχισε πάλιν τὰ θυμῶν.

Ἀε! τώρα, ἐφώνησε, τί νὰ κάμω δεὰ νὰ μὴ δυσαρεστηθῇ ὁ ἀρχιμάγειρος τοῦ Ζωαμβίλλου;

—Ἐνοιάσου, Φεῖε μου! ἄς βάλωμεν εἰς τὸν φούρνον τὸ ζυμαρικὸν τοῦτο ὅποιον ἔκαμα ὅτε σὺ ἐμάλονες μετὰ τοῦ Πέτρου, καὶ στείλε αὐτὸ εἰς τὸν Ζωαμβίλλον.

—Ἀλήθεια Ἀγνή; εἶπεν ὁ Ἰάκωβος· Ἀλλ' ἀμέσως ἐσήκωσε τοὺς ὤμους του.—Τὸ ζυμαρικὸν σου δὲν ἀξίζει τίποτε καὶ μίση. Ἐγὼ μόνος εἰς ὅλην τὴν πόλιν δύναμαι νὰ κατασκευάζω τὰ ζυμαρικὰ καθὼς πρέπει.

—Ἀλλὰ σὲ ἴδα πολλάκις ὅτε τὰ κατασκευάζεις, καὶ στοχαζόμεαι ὅτι ἐπιτυχὸν καὶ ἐγὼ.

—Τφόντι βλέπω ὅτι δὲν λαίττει τίποτε. Εὐγε! Μὲ εὐχαρίστησες πολὺ. Πέτρε! ἔλα νὰ τὸ βάλῃς εἰς τὸν φούρνον.

—Ὅχι, Φεῖε μου, εἶπεν ἡ νέα ἥτις ἐφοβείτο ἀπὸ τὴν ἀναξιώτητα τοῦ ἐξαδέλφου της. Ὅχι, ἐγὼ θέλω νὰ βάλω τὸ πλακούντιόν μου εἰς τὸν φούρνον, καὶ ἐγὼ ἢ ἴδια νὰ τὸ ἐκβάλω.

—Ἐχεις δίκαιον. Κάμε ὃ, τι θέλῃς.

—Πέτρε, εἶπεν ἡ Ἀγνή, χύταξε ἀπὸ τί σὲ ἐγλύτωσα. Τώρα μὲ ἀγαπᾷς ὀλίγον τι καὶ διὰ τοῦτο;

—Θέλω γίνεαι λοιπὸν μαθητὴς τοῦ Μοναχοῦ καὶ Φέλιε δυνήθην νὰ δοθῶ εἰς ὃ, τι ἔχω κλίσιν, καὶ νὰ γίνω ἀρχιτέκτων, ἐσυλλογίζετο ὁ Πέτρος ὅστις δὲν ἤκουε τοὺς λόγους τῆς ἐξαδέλφου της.—Ἡ δυστυχὴς εἶα ἐσφόγγισε τὰ ὀμμάτια της καὶ ἤνοιξε τὸν φάυρον διὰ νὰ ἴδῃ τὸ πλακούντιόν της.

Θωμᾶς ὁ Ἀκινάτης ἐγεννήθη εἰς Νεάπολιν καὶ ἐκ τοῦ δερμοῦ του ἔπερ τῶν ἐπιστημῶν ἐνθουσιασμοῦ ἐμβῆκεν εἰς τὸ τάγμα τῶν Δομινικανῶν, καὶ παρὰ δέληαν τῶν γονέων του. Ἐκρημάτισε μαθητὴς τοῦ μεγάλου Ἀλβέρτου, καὶ ἐκλείσθη ἀπὸ τοὺς Δυτικούς ὡς μέγας θεολόγος· ἐπινομασθεὶς παρ' αὐτῶν Ο ἰ κ ο υ μ ε ν ι κ ὸ ς καὶ Ἀ γ γ ε λ ι κ ὸ ς διδάσκαλος. Διηγησάθη δὲ ἀκόμη καὶ διὰ τὰς μεγάλας αὐτοῦ ἀρετὰς καὶ τὴν πρὸς τοὺς δυστυχεῖς ἀνυπέβλητον συμπάθειάν του διὰ τὰ ὅποια καὶ ἔστυρε τὴν ἀγάπην καὶ τὸ σέβας ἀπάντων. Ἐνῶ δὲ κατεγίνετο οὗτος ἐντὸς τοῦ ἀπλοῦ δωματίου του γράφων τὴν ἀνασκευὴν αἰρετικοῦ τινὸς βιβλίου, ἐξαίφνης ἀκουεὶ κρότον εἰς τὴν θύραν του καὶ ἐν τῷ ἅμα βλέπει τὸν μοναχὸν Ἀντώνιον. Ἀλλ' εἰς τὸ ὥχρον αὐτοῦ πρόσωπον τοσοῦτον μεγάλη κίνησις ἐφαίνετο, ὥστε ὁ Θωμᾶς ἐφοβήθη μὴ τὸν συνέβη τίποτε. —Α! πάτερ μου! πάτερ μου! δόξα σοι ὁ Θεός· Ἄν θέλῃς, τὰ σχέδιά μου διὰ τὸ παρεκκλήσιον τοῦ βασιλέως Φέλιουσι πραγματοποιηθῆν. Μὲ ἔτυχε δὲ εἰς τοῦτο ἀξιολογώτατον καὶ ἀσφαλίστατον μέσον.—Καὶ ποῖον;

—Τὴν ἔραν ταύτην ἢ τύχη μὲ ἔκαμε νὰ ἐνταμώσω νέον τινὰ ὁ ἵποιος εἶχε μεγίστην κλίσιν διὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν, καὶ ὁ ὅποιος

εἶμαι βέβαιος ὅτι διὰ τὴν μεγάλην του ἀγχείοιαν, ἐντὸς δυὸ ἢ τριῶν ἐβδομάδων θέλει κατασταθῆν ἱκανὸς νὰ ἐκτελέσῃ τοὺς σκοποὺς μου. Οὕτω δὲ θέλω τὸν στείλειν εἰς τὸν βασιλεῖα μὲ τὰ σχέδιά μου, καὶ ἀφοῦ παραλάβῃ τὴν κατασκευὴν τοῦ παρεκκλησίου, ὡς καὶ δὲν ἀμφιβαλλῶ, δὲν θέλω παύσειν ἀπὸ τοῦ νὰ τὸν καθοδηγῶ ἀγωνιώστως, καὶ χωρὶς νὰ παραβῶ τὸ τάξιμον τὸ ὅποιον σὲ ἔκαμα.

— Ἀλλὰ τοῦτο σημαίνει νὰ ἀπατήσωμεν τὸν βασιλεῖα, καὶ νὰ εἰπωμεν ψεῦμα!

— Μετὰ ταῦτα δὲ σὲ ὀμνῶ, πάτερ μου, θέλω ἐνασχολεῖσθαι μόνον διὰ τὴν σωτηρίαν μου, καὶ διὰ τὴν συγχώρησιν τοῦ ἁμαρτήματός τὸ ὅποιον ἔπραξα.

Ἀφοῦ ὁ Θωμᾶς ὁ Ἀκινάτης ἐξ ἀνάγκης τὸν ἔδωσε τὴν ἀδειαν, ὁ μοναχὸς Ἀντώνιος παρέλαβε τὸν Πέτρον καὶ ἤρχισε νὰ τὸν κατηχῇ τὰ μυστήρια τῆς ὑψηλῆς τέχνης του, μὲ μεγάλην ζέσιν καὶ προθυμίαν, καὶ νὰ τὸν ἐξηγῇ ἐν πρὸς ἐν μὲ λεπτομέρειαν τὰ σχέδιά του, τὰ ὅποια καὶ ἐβιασθῆ ἀκόμη νὰ μεταλλάξῃ εἰς τινὰ μέρη κατὰ τὰς παρατηρήσεις τὰς ὁποίας ὁ νέος τὸν ἔκαμεν ἐκ τῆς φυσικῆς ἀγχείοιαις του.

Ἐνῷ δὲ ὁ Πέτρος ἐντὸς ὀλίγου χρόνου μὲ μεγάλην χαρὰν τοῦ διδασκαλοῦ του ἐπροχώρησε θυμαστικῶς εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τέχνην, ἀπέφασκε νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸν βασιλεῖα καὶ νὰ τὸν ζητήσῃ τὴν κατασκευὴν τοῦ παρεκκλησίου του.

Ὁ Λουδοβίκος Ὁ ἦτον εἰς τῶν καλύτερων βασιλέων τῆς Γαλλίας, ἀρκετὰ περίφημος διὰ τὴν μεγάλην του εὐλάβειαν, καὶ τὴν ὅποιαν εἰδείκνυεν εἰς τοὺς ὑπάρχουσ του ἀγάπην. Ἐνῷ λοιπὸν μίαν τῶν ἡμερῶν ἐκάθητο οὗτος μετὰ τῆς μητρὸς του δεχόμενος ἕνα πρὸς ἕνα τοὺς παρῆρσιαζομένους πρὸς αὐτὸν, ἔφθασε καὶ ὁ Πέτρος καὶ ἐζήτησε τὴν ἀδειαν νὰ παρῆρσιασθῇ. Ὅτε ἶδε τὸ πρόσωπον τοῦ βασιλέως ἤρχισε νὰ τρομάξῃ, ἀλλ' ἀκολούθως θεωρήσας μάλιστα καὶ τὸν Θωμᾶν Ἀκινάτην πλησίον τοῦ Λουδοβίκου ἔλαβε θάρρος, καὶ κρατῶν εἰς τὰς χεῖρας τὰ σχέδιά του ἐγονάτισεν ἐνώπιον τοῦ Μονάρχου.

Ἡ ἄραία φυσιογνωμία τοῦ Πέτρον ἔδελξε τὸν βασιλεῖα Λουδοβίκον, διὸ ἔ ἀποτανθεῖς μὲ ἰδιαιτέραν γλυκύτητα πρὸς τὸν νέον. — Τί θέλεις, νέε μου, τὸν ἠρώτησε.

Σὲ φέρω, Μεγαλειότατε, σχέδια διὰ τὸ παρεκκλήσιον.

— Σχέδια διὰ τὸ παρεκκλήσιόν μας! Εἶμαι πολλὰ περιέργος νὰ τὰ ἴδω, καθόσον μάλιστα μᾶς ἔχονται ἀπὸ τοιοῦτον νέον. — Ὁ βασιλεὺς ἐξεδίπλωσε τὰ χαρτῖα καὶ ἡ βασιλομήτωρ ἔκλινεν εἰς τοὺς ὤμους τοῦ νέου τῆς διὰ νὰ βλέπῃ καλύτερα. Καὶ οἱ δυο, δὲ μὲ θαυμασμὸν ἐφώνασαν. Τῆ ἀληθεία, τὰ σχέδια ταῦτα εἶναι ἀξιοθαύμαστα, καὶ ὅσα μᾶς ἔδειξαν οἱ ἐκ τῆς Γερμανίας ἐλθόντες Ἀρχιτέκτονες διὲ μοιάζουσι μὲ ταῦτα — Ποίος τὰ ἐσχεδιάσεν;

— Ἐγὼ Μεγαλειότατε.

— Ἀλλὰ ποίος τὰ ἔκαμεν;

Ὁ Θωμᾶς Ἀκινάτης ἠρρυθρίασε καὶ ἐκάλυψε τὸ πρόσωπον του μὲ τὰς χεῖράς του, ὡς ὁ καταδικὸς τὸν ὅποιον μέλλει νὰ κτυπήσῃ ὁ πέλκευς τοῦ δημίου, ἀλλ' ὁ νέος ἀπεκρίθη θαρραλέως. Δὲν τὰ ἔκαμα ἐγὼ, Μεγαλειότατε. — Καὶ ποίος λοιπὸν ἠρώτησεν ὁ βασιλεὺς, ἐνῷ οὐκ οἱ περιστάτες ἔμεινον εἰς ἔκστασιν.

— Δὲν δύναμαι νὰ τὸ εἶπω, διότι ἔκαμα ὄρκον νὰ φυλάξω τὸ μυστικόν, ἀλλὰ, ἐπρόσθεσε μ' εὐγενῆ περιφιλαντίαν, ὡς μὲ διορίσῃ ἡ Μεγαλειότης σας εἰς τὸ ἔργον τοῦτο καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐπιβίω νὰ τὸ τελειώσω. Ὁ Θωμᾶς Ἀκινάτης ἠχαρίστησε τὸν Θεόν, ὅτι ἐκράτησε τὸν νέον ἀπὸ τοῦ νὰ εἶπῃ ψεῦμα. — Μεγαλειότατε, ἐπαρέλαβεν ὁ νέος Πέτρος, εἶμαι ἠναγκασμένος νὰ φυλάξω τὸ μυστικόν τοῦ ἐνεργήτου μου ἑπιπροτιμῶσα δὲ μάλλον νὰ σὲ εἶπω τὴν ἀληθειαν παρὰ μὲ τὸ ψεῦμα νὰ ἐπιβεβαιώσω τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ μου, ἐνῷ καὶ γνωρίζω ὅτι ἀπὸ αὐτῆν ἐξαρτεται ὅλη μου ἡ ζωὴ. Ἀλλ' ἐθνυμοῦμαι τοὺς λόγους τῆς Σεβαστῆς μητρὸς σου ὅτε “πρέπει τις μάλλον ν' ἀποθάνῃ παρὰ νὰ πράξῃ θανάσιμον ἔγκλημα.”

Ὅλοι ἔμειναν ἐκστατικοὶ ἀπὸ τοὺς τοιοῦτους λόγους τοῦ νέου, καὶ ὁ Θωμᾶς Ἀκινάτης ὡμολόγησεν εἰς τὸν βασιλεῖα ὅτι τὸ “Ἄγ. Πνεῦμα ἠθέλησε νὰ διαχύσῃ τὸ φῶς του εἰς τὸν νέον τοῦτον καὶ νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὸ ψεῦδος, τὸ ὅποιον ἐγὼ καὶ μοναχὸς ἂν δὲν ἐντραπὴν νὰ συγχωρῶσω, διότι γνωρίζω, Μεγαλειότατε, τὸ μυστικόν τοῦτο.” Τελευταίον δὲ ὁ βασιλεὺς ἀφοῦ ἔκαμε στυνομίαν τινὰ μετὰ τῆς μητρὸς του καὶ τοῦ Θωμᾶ Ἀκινάτου ἠρώτησε τὸν νέον πῶς ἀνομάζετο, καὶ ἀκολουθῶν τὸν εἶπε — Πολλὰ καλὰ, Πέτρε Μοντρενίλι, δὲν ζητοῦμεν τὸ μυστικόν σου καὶ σὲ διορίζομεν ἀρχιτέκτονα διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ Παρεκκλησίου. Ἀπὸ αὐριον ἡ ἔλθ, οἱ τεχνίται καὶ τὸ ἀναγκαῖον ἀργύριον εἶναι ἔτοιμα καὶ σὲ δίδεται διορία ἐξ ἐτῶν διὰ τὴν τελείωσιν οὐνοῦ τοῦ ἔργου. Πορεύου ἐν εὐχῇ καὶ μὴ λησμονῆς ποτὲ μὲ ποῖον παράδοξον τρόπον ἀπὸ τὴν κτηχὴν καὶ ταπεινὴν σου καταστάσιν ὁ Κύριος σὲ ἀνύψωσι νὰ κατασκευάσῃς Ναὸν τοῦ ἀληθοῦς Θεοῦ. Ἔταγε καὶ μὲν πάντοτε πιστὸς εἰς τὰ χριστιανικὰ σου χρεῖα καὶ ἀποστρέφου τὸ ψεῦδος.

Σκιρτῶν ἀπὸ χαρὰν ὁ Πέτρος Μοντρενίλιος, ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ Θωμᾶ Ἀκινάτου, καὶ παραλαμβάντες καὶ τὸν Ἀντώνιον ὅς τις τοὺς ἐπρόσμενον εἰς τὴν θύραν τῶν Ἀνακτόρων ἀπῆλθον εἰς τὸ Μοναστήριον. — Πέτρε, εἶπε τότε ὁ Μοναχὸς Ἀντώνιος, σὺ ἔσωσες τὴν ψυχὴν μου διότι ἐξέβαλες ἀπ' αὐτῆν τὴν μόνην ἐπιθυμίαν ἥτις ἠδύνατο νὰ μὲ κρατῇ εἰς τὴν γῆν. Τὸ ἔργον μου δὲν θέλει ἀποθάνει πλέον εἰς τὸ ἔξῃς ἐγὼ δὲν θέλω παύσειν ἀπὸ τοῦ νὰ κλαίω καὶ νὰ μετανοῶ διὰ τὸ ἔγκλημα τὸ ὅποιον ἔπραξα καὶ συγχρόνως θέλω παρακαλεῖ τὸν Θεόν νὰ σὲ ἐνισχύσῃ νὰ φέρῃς εἰς πέρας τὸ ἔργον τὸ ὅποιον ἐπιφορεῖσθης, καὶ ἂν τὰ μαθήματά μου καὶ τὸ χάρισμα τὸ ὅποιον ὁ Θεὸς ἐπέβαλεν εἰς σὲ, δὲν ἀρκοῦσιν, ἔλα τὰ κτυπήσῃς τὴν θύραν τοῦ δωματίου μου καὶ νὰ ζητήσῃς συμβουλὴν ἄλλὰ βεβῶς σὲ λέγω νὰ ἐλθῆς ὅταν ἡ ἀνάγκη σὲ βιάσῃ, διότι ἐγὼ ἀπεφάσισα ν' ἀφῆσω ὅλος

διόλου τὸν κόσμον καὶ νὰ βυθισθῶ εἰς τὴν μετανοίαν μου. Ναί, ἄμυνε εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς δὲν θέλω χάμι κἀμμίας ἐρώτησι, οὔτε εἰς τὸν Ἠγουμένον Θωμαν ἀκόμη διὰ τὸ κτίριον τὸ ὅποιον θέλεις κατασκευάσει. Ἐγίαινε, τέκνον μου, καὶ εὐδοῦ εἰς τὸ ἔργον σου. Εἶτα δ' ἀναγνοὺς σύντομόν τινα εὐχὴν εἰς τὸν νέον, εἰσηλθε σοφῶς καὶ ἐκλείσθη ἐντὸς τοῦ δωματίου του.

Ἐξ ἔτη παρήλθον ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ ἡ κατασκευὴ τοῦ βασιλικοῦ παρεκκλησίου ἦτο τελειωμένη καὶ μόνον ὀλίγα τινὰ μέρη αὐτοῦ ἔμεινον τὰ ὅποια ὁμως δὲν ἐμποδίζον διόλου τὴν ἐγκαινίασιν του. Ὅλη ἡ πόλις τῶν Παρισίων ἐξεπλήροστο εἰς τὴν λαμπρὰν δέαν τοῦ ναοῦ, διότι τρόντι κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς ὄλων τῶν ἐποχῶν, τὸ παρεκκλησιον τοῦτο θεωρεῖται ὡς τὸ κορυφαίον ἀριστοῦργημα τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς.

Διὰ νὰ τελειωσῇ δὲ τὸ θανασιον τοῦτο ἔργον ὁ Πέτρος, οὐδὲ μίαν φοράν ὑπῆγε νὰ κτυπήσῃ τὴν θύραν τοῦ δωματίου τοῦ Μοναχοῦ Αντωνίου. Ἡ θέλησε μᾶλλον νὰ δοκιμάσῃ τὰς δυσκολίας καὶ ἀντιπαλαίωσῃ μὲν ὅλα τὰ παρήνωζόμενα εἰς αὐτὸν ἐμπόδια, παρὰ νὰ παραλάβῃ τὸν εὐεργέτην του ὡς συνεργάτην εἰς τοὺς κοποὺς του. Καί, χάριν τῆς μεγάλης ἀγχινοίας καὶ τῶν εἰς τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν τέχνην φυσικῶν προτερημάτων του, ἐπέτυχεν εἰς τοῦτο θανασιώτατα. Ἀλλ' ὁ πτωχὸς Αντώνιος μὴ δυνάμενος νὰ ἐξέλθῃ τοῦ δωματίου του διὰ τὸ ταξιμόν του ἔστρεψεν εἰς τὴν θύραν προσμένων τὸν Πέτρον. Τὸν κατέκρινε πολλάκις διὰ τὴν μεγάλην ἀχαριστίαν του ἐνῶ καὶ δὲν ἐγνωρίζεν ἂν ἔξῃ ἀκόμη ἢ ἂν ἀπέθανε, καὶ πολλάκις κατήτη καὶ εἰς τὸν περασμον του νὰ μετανοῇ διὰ τὸ ὅποιον εἶχε κἀμει τάξιμον. Οὐχὶ δὲ μόνον εἰς τὸν Μοναχὸν Αντώνιον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἄγιήν ἀκόμη εἶδειξε μεγίστην ἀχαριστίαν ὁ Πέτρος, καὶ ἐπροσπύθησε νὰ τὴν ἐκβάλλῃ ὅπως διόλου ἀπὸ τὸν νοῦν του. Τέλος δ' ἐφθασεν ἡ ἡμέρα τοῦ ἐγκαινισμοῦ (25 Ἀπριλ. 1248). Ἀπασα ἡ Γαλλία ἦτον εἰς κίνησιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ τῆς μητρὸς τῆς γυναικὸς καὶ τῶν ἀρχόντων του εἰσηλθε μετὰ μεγάλης πομπῆς εἰς τὸν Ναόν, ἐνθα ἔγινεν ἡ λειτουργία μετὰ μεγίστης κατανύξεως. Νέα τις κεκαλυμμένη ἐπὶ κεφαλῆς καὶ ἐνδεδιμένη κατάλευκα ἐπαρήσασε τὰ ἱερά λείψανα εἰς τὸν Ἀρχιεπίσκοπον, ὃς τις καὶ ἀναβάς ἀκολουθῶς ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐμνημόνευσε κατ' ἰδίαν τὸν βασιλέα, τὸν ἀρχιεπίσκοπον καὶ ἅπαντας τοὺς περὶ ἐπιτάτας. Τελευταίον δὲ ἡ μήτηρ τοῦ Λουδοβίκου θέλουσα νὰ τιμῆσῃ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τὸν ἐνύμφευσε κατὰ τὴν αὐτὴν θύραν μετὰ τῆς προβήθεισός τῆς εἰς τὴν ὅποιαν ἐφαίνετο ὅτι εἶδεικνυε τὴν μεγαλήτεραν τῆς εὐνοίαν. Ἐμεινε δὲ εἰς μεγάλην ἔκστασιν ὁ Πέτρος ἰδὼν ὅτι ἡ νέα αὐτῆ ἦτον ἡ φίλη του Ἄγιή τὴν ὅποιον ἐρώτασα κατὰ εὐχὴν ἡ βασίλισσα εἰς τὴν οἰκίαν ἀσθενεὺς τινὸς τὴν ὅποιαν ἐπεσκέπτετο ἀγνωρίστος, τὴν παρέλαβεν εἰς τὰ ἀνάκτορα καὶ τοσοῦτον τὴν ἤγαγῃεν ὥστε ἐξεπλήρωσεν ὅλας αὐτῆς τὰς εὐχάς. Κατεσκεύασε δ' εἶτα ὁ Πέτρος καὶ ἄλλα ἀξιώλογα κτίρια, καὶ ἐτελεύτησε τὸ 1266.

Ὁ δὲ μοναχὸς Αντώνιος ἐτελεύτησε τὴν αὐτὴν ἡμέραν μετὸν Θωμαν Ἀχιράτην.